

ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΡΙΟ ΙΣΟΤΗΤΑΣ ΚΥΠΡΟΥ

ΟΔΗΓΟΣ ΥΠΕΡΒΑΣΗΣ ΤΟΥ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΣΕΞΙΣΜΟΥ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ

Μαρία Γκασούκα, Αναπλ. Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου
Μαριάνθη Γεωργαλίδου, Επίκουρη Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου
Ξανθίππη Φουλίδη, PhD Πανεπιστημίου Αιγαίου

Μάρτιος 2016

Το Έργο συγχρηματοδοτήθηκε από τον Εθνικό Μηχανισμό για τα Δικαιώματα της Γυναίκας

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Κατασκευάζοντας το Φύλο	5
1: Η έμφυλη διάσταση της Δημόσιας Διοίκησης και των διοικητικών εγγράφων (Ο φανερός και έρπων ή λανθάνων σεξισμός του λόγου τους)	10
2: Η υπέρβαση του γλωσσικού σεξισμού στα έγγραφα της κυπριακής Δημόσιας Διοίκησης	13
3: Υποδείγματα	28
Βιβλιογραφία	40
Ελληνική βιβλιογραφία	40
Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία	42
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι	44

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ο Οδηγός Υπέρβασης του σεξισμού στη γλώσσα των εγγράφων της Δημόσιας Διοίκησης της Κυπριακής Δημοκρατίας του οποίου τη σύνταξη ανέλαβε το Παρατηρητήριο Ισότητας Κύπρου, αποσκοπεί στην αναγνώριση και στην κατανόηση του γλωσσικού σεξισμού που διέπει τα πάσης φύσεως εν χρήσει διοικητικά έγγραφα. Επικεντρώνεται στο δημόσιο λόγο, όπως εκφέρεται στα έγγραφα υπουργείων, δήμων και άλλων κρατικών αξιωματούχων και στόχος του είναι να αναδείξει το φαινόμενο του γλωσσικού σεξισμού στο πλαίσιο της Κυπριακής Δημόσιας Διοίκησης και να προτείνει τρόπους αποδόμησης τους, που αποτελεί επιδίωξη σημαντική των πολιτικών ισότητας στη Δημόσια Διοίκηση και στον ευρύτερο δημόσιο τομέα.

Αποτελεί εξειδικευμένο και εύχρηστο εργαλείο αφενός για την αναγνώριση και κατανόηση του γλωσσικού σεξισμού. Ως γνωστόν, με τον ορισμό «σεξισμός» εννοούμε την πρακτική μέσω της οποίας υποβαθμίζονται άτομα με βάση το φύλο τους και σε κοινωνίες με μακρά πατριαρχική παράδοση όπως η κυπριακή αυτά είναι οι γυναίκες, που ο Λόγος (Discourse) τους βρίσκεται στο περιθώριο και οι άνδρες έχουν αισθητά μεγαλύτερη οικονομική και πολιτική δύναμη. Μια από τις πιο οδυνηρές εκφάνσεις του σεξισμού είναι ο γλωσσικός σεξισμός, του οποίου την υπέρβαση στο πλαίσιο των διοικητικών εγγράφων πραγματεύεται ο συγκεκριμένος Οδηγός. Αφετέρου, ακριβώς στο προαναφερόμενο πλαίσιο, ο Οδηγός περιλαμβάνει οδηγίες, παρατηρήσεις, συστάσεις, πρακτικές συμβουλές και συγκεκριμένες προτάσεις για τη χρήση μη σεξιστικής γλώσσας, με σκοπό την προώθηση και την εφαρμογή της ισότητας των φύλων στα διοικητικά έγγραφα δημόσιας, προτάσεις με εναλλακτικές χρήσεις λέξεων, για την αποτροπή του γλωσσικού σεξισμού και αποπειράται να αναθεωρήσει όρους, με παράλληλη αναφορά σε συγκεκριμένα παραδείγματα και επικεντρώνεται στο δημόσιο λόγο, όπως εκφέρεται στα έγγραφα των υπουργείων και των δήμων. Είναι η πρώτη φορά, από όσο γνωρίζουμε, που γίνεται μια συστηματική επιστημονική προσπάθεια υπέρβασης του γλωσσικού σεξισμού των διοικητικών εγγράφων και το γεγονός καθιστά ολόκληρο το εγχείρημα εξαιρετικά καινοτόμο.

Ο Οδηγός αρχικά περιλαμβάνει το απαραίτητο θεωρητικό πλαίσιο. Έχει ετοιμασθεί αξιοποιώντας τα κυριότερα αποτελέσματα σχετικής έρευνας για την έμφυλη ανάλυση του λόγου στα έγγραφα της Κυπριακής Δημόσιας Διοίκησης. Με βάση τα πορίσματα της έρευνας και συνδυάζοντας τη θεωρία με την πράξη διατυπώνονται γενικές και συγκεκριμένες προτάσεις για τη χρήση μη σεξιστικής

γλώσσας, με σκοπό την προώθηση και την εφαρμογή της ισότητας των φύλων στα διοικητικά έγγραφα. Στα Παραρτήματα του Οδηγού επισυνάπτεται γλωσσάρι σχετικών όρων. Ο Οδηγός αποτελεί καθοδηγητικό εργαλείο με στόχο η χρήστρια ή ο χρήστης του να μπορεί να έχει άμεση εικόνα των αποτελεσμάτων της έρευνας πάνω στην οποία βασίστηκε η διαμόρφωση του Οδηγού. Το παρόν τεύχος είναι δομημένο σε δύο μέρη. Το Μέρος I που περιλαμβάνει τον Οδηγό Υπέρβασης του Γλωσσικού σεξισμού στα Διοικητικά Έγγραφα (το θεωρητικό πλαίσιο, τα κυριότερα στοιχεία της έρευνας, τη βιβλιογραφία) και το Μέρος II, το οποίο περιλαμβάνει σε παραρτήματα τα υποδείγματα χρήσης μη σεξιστικών όρων σε δημόσια έγγραφα και ένα ενδεικτικό σχετικό γλωσσάρι.

Μαρία Γκασούκα, Αναπλ. Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου
Μαριάνθη Γεωργαλίδου, Επικουρη Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αιγαίου
Ξανθίπη Φουλίδη, PhD Πανεπιστημίου Αιγαίου

ΕΙΣΑΓΩΓΗ: Κατασκευάζοντας το Φύλο

Από τη δεκαετία του '70 η αναλυτική κατηγορία Φύλο εισάγεται στις επιστήμες του ανθρώπου και του πολιτισμού. Διαμορφώνει ερωτήματα που οι απαντήσεις τους επιβάλλουν τον επαναπροσδιορισμό των δεδομένων αλλά και του ύφους των επιστημών αυτών, κυρίως όσον αφορά στη μεροληπτική τους στάση απέναντι στις γυναίκες. Οι έννοιες της ασυμμετρίας, της υποταγής και της κυριαρχίας που χαρακτηρίζουν τις σχέσεις μεταξύ των ανδρών και των γυναικών εκλαμβάνονταν ως καταστάσεις «φυσιολογικές», εντός των ορίων της «φυσικής» τάξης πραγμάτων. Η αντίληψη αυτή στηρίχτηκε στην κοινωνική θεωρία του βιολογικού φύλου (sex), που βρέθηκε για καιρό στο κέντρο της κλασικής Ανθρωπολογίας και διαχεόμενη στις υπόλοιπες επιστήμες, επέτρεπε στην ανατομία να καθορίζει την κοινωνικότητα του «κανονικού», να διαμορφώνει ρόλους, συμπεριφορές, να οριοθετεί, να ιεραρχεί. Ωστόσο, η εισαγωγή της διάστασης του Κοινωνικού Φύλου (gender) ως αναλυτικής κατηγορίας απέδειξε το αντιδιαλεκτικό και α-ιστορικό περιεχόμενο αυτών των απόψεων και ανάγκασε το σύνολο των επιστημών του ανθρώπου σε πρώτη φάση και των υπολοίπων ακολούθως σε γόνιμο και εποικοδομητικό διάλογο με τη φεμινιστική επιστήμη, διάλογο ο οποίος οδήγησε σε επανεξέταση και επαναδιατύπωση σημαντικών δεδομένων τους. Ταυτόχρονα, το Φύλο χρησιμοποιήθηκε από τη φεμινιστική σκέψη με στόχο να επισημάνει το γεγονός πως η έμφυλη ασυμμετρία είναι φαινόμενο κοινωνικό, μεταβαλλόμενο ανάλογα με τις ισχύουσες σε κάθε ιστορική στιγμή κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές συνθήκες και, κατά συνέπεια, ούτε αιώνιο, ούτε απαρασάλευτο είναι. Εκείνο όμως που είναι βέβαιο είναι το γεγονός πως ο προσδιορισμός των ρόλων που αποδίδονται παραδοσιακά στις κοινωνικές κατηγορίες του Φύλου αποτελεί το σύμφυτο αποτέλεσμα ενός οικονομικού συστήματος και κοινωνικών διαδικασιών που ενισχύονται διαλεκτικά (Γκασούκα, 2014). Η σχέση αρσενικό/θηλυκό είναι κατά κανόνα σχέση ιεραρχίας: ιεραρχία κατά νόμο ή κατ' έθιμο, όπου υπεισέρχονται οι νόμοι και οι κανόνες κατανομής της δύναμης και της εξουσίας στην κοινωνία. Αξιοποιώντας το συγκεκριμένο ιεραρχημένο σύστημα, όπως και κάθε άλλο, η σχέση αυτή περιβάλλεται με μύθους και ιδεολογήματα προκειμένου να εξασφαλίσει τη νομιμοποίηση και την αποδοχή της, αποδίδοντας το γεγονός της έμφυλης ασυμμετρίας σε φυσικούς ή μεταφυσικούς παράγοντες. Ταυτόχρονα, αναπτύσσεται ένα πλέγμα νοοτροπιών, αντιλήψεων και αναπαραστάσεων, δηλαδή μία κοινωνική συνείδηση και μία κατά φύλα διαμορφωμένη κλίμακα αξιών, που συνεπάγεται διαφορετικές κατά φύλο συμπεριφορές και προσδοκίες και συνθέτει αυτό που τα τελευταία χρόνια συνηθίσαμε να αποκαλούμε στις κοινωνικές επιστήμες κοινωνικό ρόλο του φύλου.

Στο προαναφερόμενο πλαίσιο έως πρόσφατα η βιολογία εξηγούσε το κοινωνικά «κανονικό». Η βιολογική διαφορά (και τα διαφορετικά ανατομικά χαρακτηριστικά) συνεπάγεται τη διαφορά των ρόλων ανάλογα με το Φύλο και επιδρά στην αντίληψη που ο καθένας/καθεμία είχε για τον εαυτό του/της (Γκασούκα, 2014). Τα τελευταία χρόνια ωστόσο, έχει σε σημαντικό βαθμό επιτευχθεί η «αποβιολογικοποίηση» των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών, και φυσικά και της Γλωσσολογίας, με την εισαγωγή σ' αυτές της έννοιας «Κοινωνικό Φύλο» (gender). Από τη δεκαετία του '80 ήδη ολοκληρώθηκε η αμφισβήτηση της αντίστιξης βιολογικού/κοινωνικού φύλου και υποστηρίχθηκε ότι το φύλο αποτελεί κοινωνική και πολιτισμική κατασκευή, ένα σύστημα σκέψης και ιδεολογικών αναπαραστάσεων που προσδιορίζουν το αρσενικό και το θηλυκό και κατασκευάζουν τις έμφυλες ταυτότητες. Κατά συνέπεια, οι κατηγορίες «άντρες» και «γυναίκες» είναι κοινωνικά και πολιτισμικά κατασκευασμένες, όπως και οι σχέσεις τους που δεν είναι σταθερές, αλλά ρέουσες και μεταβάλλονται ανάλογα με τα νοήματα και τις σημασίες που δίνουν οι άνθρωποι στον κόσμο που τους περιβάλλει. Στο πλαίσιο αυτό γίνεται πολύ συχνά αναφορά σε δύο ακόμα όρους: Στον Κοινωνικό Ρόλο του Φύλου, δηλαδή στις συμπεριφορές, ενδιαφέροντα και υποχρεώσεις που ορίζονται από την κοινωνία ως κατάλληλα-αρμόζοντα για τους άνδρες και για τις γυναίκες και στην Ταυτότητα του Κοινωνικού Ρόλου του Φύλου, δηλαδή στην αντίληψη που έχει το άτομο για το φύλο του ή στην προβολή του φύλου, την κατασκευή, με δυο λόγια, της αρρενωπότητας ή της θηλυκότητας στο πλαίσιο της ομιλίας και του Λόγου. Συγκεκριμένα, οι άνθρωποι κατασκευάζουν τις ταυτότητές τους δημιουργικά και απρόβλεπτα κατά τη διάρκεια της διεπίδρασης (Antaki & Widdicombe, 1998). Αυτό προϋποθέτει ότι η ταυτότητα δεν θεωρείται παγιωμένη και ενιαία κατηγορία, που απλά προϋπάρχει στο μυαλό τους κι έτσι δεν περιμένουμε λ.χ. αποκλειστικά από έναν άνδρα να κατασκευάζει ή να προβάλλει αρσενική ταυτότητα, ούτε από μία γυναίκα αποκλειστικά θηλυκή. Επομένως, προκύπτει σαφής διαχωρισμός μεταξύ βιολογίας/ουσίας και κοινωνικών/πολιτισμικών κατηγοριών στη διαδικασία κατασκευής ταυτότητας. Η Bock (1989) όρισε το Φύλο τόσο σαν σύστημα σκέψης και ιδεολογικών αναπαραστάσεων που προσδιορίζουν πολιτισμικά το αρσενικό και το θηλυκό (διαμορφώνοντας ταυτόχρονα τις έμφυλες ταυτότητες) όσο και ως το σύνολο κοινωνικά προσδιορισμένων έμφυλων ρόλων. Έτσι ή αλλιώς, πάντως, παραμένει προφανές πως τα φύλα αποτελούν σημαντικότατο παράγοντα κοινωνικής ταυτότητας και πολιτισμικής κατηγοριοποίησης σε όλους τους πολιτισμούς, όμως επιβάλλεται η επισήμανση πως «*οι ιδεολογίες, τα συστήματα αξιών και πεποιθήσεων, τα σύμβολα και οι κοινωνικές δομές που συνδέονται με τα Φύλα διαφέρουν σημαντικά από πολιτισμό σε πολιτισμό, γεγονός που πρέπει να λαμβάνεται σοβαρά υπόψη κατά τη μελέτη τους*» (Γκασούκα, 2008:110). Στο πλαίσιο αυτής της προβληματικής, επίσης, από νωρίς ξεκίνησε ο διάλογος για τη σχέση του λόγου και της γλώσσας με την έμφυλη πραγματικότητα, καθώς έγινε ορατή η προσπάθεια των γυναικών με συνείδηση του φύλου να αρθρώσουν έναν οικείο Λόγο. Ο Λόγος

(Discourse) δεν είναι τίποτε άλλο παρά θεσμοποιημένος τρόπος σκέψης, προβληματισμού και θεώρησης των πραγμάτων που είναι καθιερωμένος και αντανακλάται σε κοινωνικές πρακτικές (Fairclough, 2003).

Η σχέση γλωσσικής έκφρασης και φύλου έχει απασχολήσει εκτενώς τα πεδία της κοινωνιογλωσσολογίας και της ανάλυσης του λόγου, που έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα πως η σχέση αυτή αποτελεί κοινωνική κατασκευή εμποδωμένη στις δυτικές κοινωνίες. Για παράδειγμα, πολύ νωρίς η Spender (1980) ισχυρίστηκε πως η γλώσσα διαμορφώθηκε από τους άνδρες και οι έννοιες των λέξεων καθορίστηκαν από εκείνα τα άτομα που μέσω της κοινωνικής τους ισχύος αποτέλεσαν τον «κανόνα». Έτσι οι γυναίκες είναι υποχρεωμένες, έστω και ασύνειδα, να «μεταφράζουν» ή να προσαρμόζουν λέξεις και έννοιες που δεν δημιουργήθηκαν για να εκφράσουν τη δική τους γυναικεία υποκειμενικότητα και εμπειρία. Καθώς δε η πραγματικότητα κατασκευάζεται και στηρίζεται κατεξοχήν μέσω της γλώσσας, εκείνοι που ελέγχουν τη γλώσσα, ελέγχουν και την πραγματικότητα. Παρά την έντονη κριτική που ασκήθηκε στις συγκεκριμένες απόψεις, το σίγουρο είναι πως από την παιδική τους ηλικία οι άνδρες και οι γυναίκες κοινωνικοποιούνται διαφορετικά όσον αφορά στη χρήση της γλώσσας. Οι διαφορετικές προσδοκίες που συνδέονται με τα φύλα και οι οποίες κυριαρχούν σε ένα δυτικό κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο ενεργοποιούν και διαμορφώνουν συγκεκριμένη γλωσσική συμπεριφορά. Η Mills (1989) π.χ. υποστηρίζει ότι αυτή η συμπεριφορά περιλαμβάνει ευγενική και επισφαλή ομιλία για τις γυναίκες, σε αντίθεση με την πιο κατηγορηματική και ανταγωνιστική ομιλία των ανδρών. Η ενδιαφέρουσα επισήμανση είναι ότι σε πολλές περιπτώσεις εκείνο που είναι γλωσσικά αποδεκτό για τα αγόρια κρίνεται ως απαράδεκτο για τα κορίτσια και ό,τι περιβάλλεται με αξία για τα πρώτα, περιβάλλεται με απαξία για τα δεύτερα. Έτσι δεν είναι περίεργο που η θηλυκή χρήση της γλώσσας «οφείλει» να είναι προσαρμοσμένη στις κατά φύλο προσδοκίες και επιταγές της κοινωνίας. Άλλωστε, η γλώσσα που χρησιμοποιούν οι άνδρες και οι γυναίκες σε λεκτικό και σε μη λεκτικό επίπεδο, εκφράζει όχι μόνο τις σκέψεις, αλλά και τις σχέσεις ανάμεσα τους. Επομένως, δεν θα ήταν εκτός πραγματικότητας να ισχυρισθούμε ότι και η δημόσια ομιλία ή μάλλον κυρίως η δημόσια ομιλία και οι έννοιες που εκφέρει, παραδοσιακά ελέγχεται από τους άνδρες, οι οποίοι αναπαρίστανται σ' αυτή πιο άμεσοι, άνετοι και αδιαμφισβήτητοι. Κι εδώ η προσοχή εστιάζεται σε Λόγους που συντηρούνται, κατασκευάζονται ή ακόμα και απορρίπτονται μέσω της γλώσσας. Η Jensen (1995) διακρίνει τρεις βασικές κατηγορίες του λόγου: α) τις συνιστώσες του περιβάλλοντος στο οποίο προωθείται το μήνυμα β) τις συνιστώσες των γυναικών και ανδρών εαυτών γ) και τις συνιστώσες του μέσου δια του οποίου προωθείται το μήνυμα (Ανδρονίκου, 2008). Βλέπουμε, συνεπώς, ότι η γλώσσα ανήκει στην κατηγορία εννοιών πως η ιδεολογία, η κουλτούρα, η κοινωνικοποίηση κ.ά. (Fraser, 1989) και περιλαμβάνει την καθημερινή αλληλεπίδραση και τις μορφές

της συνείδησης, που συγκροτούν το μέσο της κοινωνικής κατασκευής της πραγματικότητας (Jensen, 1995). Σύμφωνα με την Ανδρονίκου (2008), τα κείμενα και οι σημασίες τους (άρα και τα διοικητικά έγγραφα που μας απασχολούν στο συγκεκριμένο Οδηγό), αντανακλούν τις κοινωνικές και πολιτισμικές συνθήκες, επηρεάζοντας μονόδρομα τη σκέψη και τη συμπεριφορά των αποδεκτριών/ών, εφόσον η ερμηνεία τους εξαρτάται από αντικειμενικά γνωρίσματα, όπως το φύλο, το εισόδημα, η μόρφωση, το επάγγελμα κ.τ.λ. και έτσι αναπαράγουν αυτές τις συνθήκες. Συντηρούν δηλαδή κυριαρχικούς ή και ηγεμονικούς Λόγους σχετικούς με τους ρόλους των ανδρών και των γυναικών στο εκάστοτε κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο. Έτσι ή αλλιώς, η σχέση Λόγου και κοινωνικού βίου διέπεται από προϋποθέσεις, καθώς αποτελεί έκφραση συγκεκριμένων πολιτιστικών και πολιτικών συνθηκών, εντός των οποίων αναλύονται οι σχέσεις και οι αμοιβαίες επιδράσεις τους. Στόχος επομένως του παρόντος Οδηγού είναι και η πρόταση για ανανέωση και αναβάθμιση της γλώσσας των διοικητικών εγγράφων, ώστε αυτή να προωθεί τις σύγχρονες θέσεις της κυπριακής κοινωνίας σε σχέση με την, εμπεδωμένη πλέον, ισότιμη σχέση ανδρών και γυναικών.

Ολοκληρώνοντας, αξίζει να τονιστεί πως χάρη στη κριτική και στην πίεση που άσκησαν οι φεμινίστριες επιστημότισσες απέναντι στη μεροληπτική αντιμετώπιση των γυναικών από τις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες, ακαδημαϊκές με συνείδηση του Φύλου άρχισαν να εξετάζουν τις έμφυλες διακρίσεις και ανισότητες και να συμπληρώνουν τα κενά της ακαδημαϊκής γνώσης, αντιμετωπίζοντας τις γυναίκες ως οικουμενική κατηγορία, της οποίας η ιεραρχική σχέση με την εξίσου οικουμενική κατηγορία άνδρες έπρεπε να μελετηθεί. Έτσι, αναπτύχθηκαν οι Γυναικείες Σπουδές/Σπουδές Φύλου, αλλά και εκτεταμένος διεθνής επιστημονικός διάλογος για το περιεχόμενο και τη σημασία τους. Οι σπουδές αυτές αντιμετωπίστηκαν στο πλαίσιο του συγκεκριμένου διαλόγου όχι μόνον ως πρόκληση απέναντι στα όρια της υπάρχουσας γνώσης, αλλά επίσης ως νομιμοποίηση των διαφορετικών κοινωνικών και πολιτισμικών εμπειριών των γυναικών. Στο πλαίσιό τους μάλιστα προτείνεται και ο όρος «σεξισμός» κατ' αναλογία του όρου «ρατσισμός», ο οποίος συνδέεται και ταυτίζεται με τα στερεότυπα του ρόλου των φύλων. Επιδίωξη της χρήσης του νέου όρου ήταν να δηλωθεί το ιδεολογικό υπόβαθρο και εκείνη η κοινωνική συμπεριφορά, που οδηγεί σε φαινόμενα βίας, ρατσισμού και σε διακρίσεις εις βάρος των γυναικών βάσει των βιολογικών και ανατομικών τους διαφορών από τους άντρες (Κανατσούλη, 1999). Σύμφωνα με τις Frazier και Sadker (1975:2), ο σεξισμός «είναι μία άποψη ότι τα ανθρώπινα φύλα έχουν τέτοια κατασκευή, η οποία καθορίζει τις ζωές τους θεωρώντας έτσι ότι 1) το ένα φύλο είναι ανώτερο από το άλλο και έχει το δικαίωμα να επιβάλλεται στο άλλο 2) υπάρχει μία πολιτική να ενισχύονται τέτοιες απόψεις 3) οι κοινωνίες βασίζονται πάνω σε

αυτές τις απόψεις». Οι εκδηλώσεις σεξισμού μπορούν να λάβουν διάφορες μορφές και να αντανακλώνται είτε στη συμπεριφορά και τις πράξεις των ατόμων είτε στο λόγο στο πλαίσιο του οποίου αναπτύσσεται ο γλωσσικός σεξισμός. Σωστά ένας ευαισθητοποιημένος στα ζητήματα φύλου άνδρας, ο Πιέρ Μπουρντιέ (Bourdieu, 1996), χαρακτηρίζει το γλωσσικό σεξισμό ως εκείνη τη γλωσσική διεπίδραση στην οποία η γλώσσα αποτυπώνει ακριβώς τις σχέσεις εξουσίας ανάμεσα στα φύλα και λειτουργεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να διαιωνίζεται και να νομιμοποιείται η εξουσία των αντρών εις βάρος των γυναικών.

1: Η έμφυλη διάσταση της Δημόσιας Διοίκησης και των διοικητικών εγγράφων (Ο φανερός και έρπων ή λανθάνων σεξισμός του λόγου τους)

«Πίσω από τη γενετική χρήση του αρσενικού δεν υπάρχουν άντρες και γυναίκες, αλλά συχνά μόνον άντρες, και ο γλωσσικός εξοβελισμός των γυναικών οδηγεί στον συμβολικό αποκλεισμό τους από όλα τα πεδία και τις δραστηριότητες της κοινωνίας που χαίρουν κάποιας αναγνώρισης ή αξίας.» (Παυλίδου, 2002)

Η έμφυλη διάσταση της Δ.Δ. παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, καθώς αφορά αφενός μεν το σύνολο του ανθρώπινου δυναμικού της αφετέρου το σύνολο της κοινωνίας, προς την οποία απευθύνονται οι ενέργειες και οι πολιτικές της. Αξίζει από την αρχή να σημειώσουμε πως η Δημόσια Διοίκηση απέχει ακόμα από το να θεωρηθεί ένα Σύστημα Διοίκησης «Ανοικτών Θυρών» (Open Doors System). Η κυρίαρχη οργανωσιακή κουλτούρα που αναπτύσσεται στο πλαίσιο της είναι ανδροκεντρική, όπως ανδροκεντρική είναι και σε σημαντικό βαθμό η λήψη των αποφάσεων, αλλά και η θέσπιση των προτεραιοτήτων όσον αφορά στα μέτρα και τις πολιτικές που σχεδιάζονται στο εσωτερικό της και εφαρμόζονται τόσο στο εσωτερικό της όσο και στην κοινωνία ευρύτερα. Όπως και άλλοι θεσμοί στην Κύπρο (πολιτικά κόμματα, συνδικαλιστικές οργανώσεις κ.ά.) έχει δομηθεί και λειτουργεί με βάση την ανδρική εμπειρία και την ανδρική κατανομή και διαχείριση του χρόνου.

Η προσέγγιση της κυπριακής -και όχι μόνο- Δημόσιας Διοίκησης από τη σκοπιά του φύλου επιβεβαιώνει το φαινόμενο της συνύπαρξης ενός θεσμικού πλαισίου ισότητας και μιας κοινωνικής πρακτικής (όπως και της αντίστοιχης συλλογικής συνείδησης άλλωστε) που διέπεται από την ιεραρχία και τις σχέσεις εξουσίας ανάμεσα στα κοινωνικά φύλα, τους άνδρες και τις γυναίκες.

Στη Δημόσια Διοίκηση της Κυπριακής Δημοκρατίας, με την εξαίρεση υπουργείων όπως αυτό της Εθνικής Άμυνας, οι γυναίκες αποτελούν την πλειοψηφία των εργαζομένων των εισαγωγικών βαθμών, αφού κατά κανόνα επιτυγχάνουν καλύτερες επιδόσεις στους σχετικούς εισαγωγικούς διαγωνισμούς. Ωστόσο, ο αριθμός περιορίζεται στις ανώτατες κυρίως θέσεις της διοικητικής πυραμίδας, όπως και στα ανώτερα κέντρα λήψης των αποφάσεων. Ο περιορισμός αυτός συνδέεται κατ' εξοχήν με τον πατριαρχικό χαρακτήρα της προαναφερόμενης κουλτούρας της Δημόσιας Διοίκησης (ως σημείο-κλειδιά της οποίας η έμφυλη έρευνα επισημαίνει, μεταξύ των άλλων, το στυλ διοίκησης, το Λόγο (discourse) που αρθρώνεται γραπτά ή/και προφορικά στο πλαίσιο της, τα συνήθως «αόρατα» κριτήρια αξιολόγησης και ανέλιξης που διαμορφώνονται και τα οποία συχνά συνδέονται με έμφυλα στερεότυπα

και προκαταλήψεις κ.λπ. και τα οποία συνηθίσαμε να χαρακτηρίζουμε με τον όρο «γυάλινη οροφή» (Ντερμανάκης 2004), καθώς και την ολοκληρωτική σχεδόν άγνοια εργαζομένων, στελεχών και ηγεσίας σε θέματα κοινωνικού φύλου και σεξισμού. Το συγκεκριμένο έλλειμμα είναι ορατό σε θέματα (εντελώς ενδεικτικά) όπως:

- Η αξιολόγηση με κριτήριο το φύλο διαφόρων μέτρων και πολιτικών, αλλά και η διερεύνηση των επιπτώσεων της εφαρμογής τους σε κάθε φύλο χωριστά.
- Η έλλειψη πληροφοριακών συστημάτων που συνδέονται με τη λήψη των αποφάσεων, τα οποία προσφέρουν κατά φύλο σχετικά δεδομένα, χρήσιμα στο σχεδιασμό των διαφόρων πολιτικών.
- Η απουσία ερευνών/μελετών για τον έμφυλο χάρτη της κυπριακής Δημόσιας Διοίκησης, όπως και έμφυλες Στρατηγικές Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού.
- Η μη ύπαρξη μόνιμων μηχανισμών διαβούλευσης για ζητήματα φύλου και ισότητας ευκαιριών με κοινωνικούς φορείς και φορείς ισότητας.
- Η απουσία Στρατηγικών και Πλάνων Ισόρροπης Συμμετοχής ανδρών και γυναικών στο σύνολο των επιπέδων λήψης των αποφάσεων και μάλιστα σε εκείνα που επιδρούν σημαντικά στην κοινωνία και την οικονομία.
- Η έλλειψη ολοκληρωμένης Στρατηγικής Επιμόρφωσης/Ευαισθητοποίησης των στελεχών της Δημόσιας Διοίκησης σε ζητήματα Ισότητας των Φύλων και των Ευκαιριών.
- Η συστηματική και γενικευμένη χρήση ανδροκεντρικής-σεξιστικής γλώσσας στο σύνολο σχεδόν των εν χρήσει διοικητικών οργάνων κ.ά.

Αντικείμενο του παρόντος Οδηγού είναι ακριβώς η **υπέρβαση του σεξισμού που ακούσια- εκούσια διέπει τη γλώσσα του συνόλου σχεδόν των εν χρήσει διοικητικών εγγράφων και προτάσεις εναλλακτικών γλωσσικών χρήσεων, γεγονός που συντελεί, παράλληλα, και στον εκδημοκρατισμό τους**. Πιο συγκεκριμένα: Ως γνωστόν, τύποι της υψηλής ποικιλίας της Ελληνικής, κυρίως αυτοί που χρησιμοποιούνται σε επίσημα γραπτά ή προφορικά είδη λόγου, προέρχονται από τη λεγόμενη λόγια γλώσσα, δηλαδή αποτελούν συνέχεια των μορφολογικών κανόνων αρχαϊζουσών ποικιλιών. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν τα επαγγελματικά ουσιαστικά και κυρίως αυτά που συνδέονται με επαγγέλματα υψηλού κοινωνικού κύρους καθώς και ουσιαστικά με τα οποία δηλώνεται άλλη ιδιότητα (π.χ. η/ο συνάδελφος, η/ο ασθενής). Πληθώρα τέτοιων ουσιαστικών εντοπίζονται σε όλη την τυπολογία των δημόσιων εγγράφων, εφόσον αυτά ρυθμίζουν διαδικασίες που αφορούν ομάδες ανθρώπων με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και τη σχέση τους με την κρατική διοίκηση. Ο Οδηγός βασίστηκε στα πορίσματα εκτενούς έρευνας στο πεδίο των διοικητικών εγγράφων της Κυπριακής Δημοκρατίας. Να σημειωθεί ότι τα έγγραφα που περιλαμβάνονται στο σώμα των κειμένων και αναλύονται για τους σκοπούς της έρευνας, είτε απευθύνονται, είτε αναφέρονται σε ομάδες πολιτών,

γυναικών και ανδρών (ή διαμενουσών/όντων στην κυπριακή επικράτεια) και συντάσσονται από δημόσιες/ους λειτουργούς, φορείς συγκεκριμένων αξιωμάτων στην ιεραρχία της δημόσιας διοίκησης. Επίσης, κοινοποιούνται μέσω πινάκων αποδεκτριών/ών σε στελέχη και υπηρεσίες με συναφείς λειτουργίες. Παράλληλα, υπάρχουν και τυποποιημένα έγγραφα με τα οποία καθίσταται εφικτή η αντίστροφη πορεία, δηλαδή, δίνεται η δυνατότητα στις/στους πολίτες να επικοινωνούν με τις διοικητικές δομές (αιτήσεις, υπεύθυνες δηλώσεις κ.τ.λ.). Καθώς λοιπόν η κατηγορία των ονομάτων που δηλώνουν επαγγελματική ή άλλη ιδιότητα αποτελούν κεντρικό σημείο αναφοράς στα δημόσια έγγραφα, και άρα τα λεξιλόγια εκείνα που κατεξοχήν συνδέονται με τις ταυτότητες των συντακτριών/ών, των ομάδων αναφοράς και των αποδεκτριών/ών τους, και εφόσον μέσω αυτών κατασκευάζονται (και) έμφυλες ταυτότητες για τις εν λόγω ομάδες, αποτελούν το επίκεντρο της ανάλυσης στην παρούσα μελέτη.

Έτσι, η βασική υπόθεση που αποτελεί τον πυρήνα αλλά και το στόχο του προβληματισμού μας είναι **ότι η καταγραφή των σεξιστικών γλωσσικών χρήσεων στο πλαίσιο των εγγράφων της δημόσιας διοίκησης και η υπόδειξη εναλλακτικών γλωσσικών επιλογών μπορεί να λειτουργήσει διαπαιδαγωγικά και μακροπρόθεσμα να συνεισφέρει στην αλλαγή των σεξιστικών προτύπων και τρόπων αναφοράς και αντιμετώπισης των γυναικών στο δημόσιο λόγο και χώρο (γεγονός που υπαινίχθηκε και ο Τριανταφυλλίδης 1963: 333).**

2: Η υπέρβαση του γλωσσικού σεξισμού στα έγγραφα της κυπριακής Δημόσιας Διοίκησης

Από την μελέτη και έρευνα γίνεται προφανές πως και λόγω εγγενών δομικών δυσκολιών, αλλά και κυρίως-λόγω του τρόπου κοινωνικοποίησης των γυναικών και ανδρών φορέων της γλώσσας η υπέρβαση του γλωσσικού σεξισμού στη Δημόσια Διοίκηση δεν αποτελεί εύκολη υπόθεση. Στην ουσία πρόκειται για διαδικασία από τη μια κατανόησης και ερμηνείας του φαινομένου και από την άλλη **α. λήψης της απόφασης υπέρβασής του και β. συνεχούς προσπάθειας και άσκησης υλοποίησης αυτής της απόφασης κατά τη σύνταξη των διοικητικών εγγράφων.** Στην επιτυχία του εγχειρήματος συντελεί η συμμετοχή σε αυτό όλων των βαθμίδων της υπηρεσιακής πυραμίδας, αλλά και της εκάστοτε πολιτικής ηγεσίας. Συντελεί επίσης σημαντικά η σχετική επιμόρφωση/ευαισθητοποίηση των στελεχών, όπως και η παραγωγή κατάλληλου ανάλογου υλικού (εκπαιδευτικών πακέτων, Οδηγών κ.ά.)

Στο πλαίσιο αυτό ο παρών Οδηγός αποπειράται μέσω συγκεκριμένων παραδειγμάτων να συνδράμει την προσπάθεια υπέρβασης του γλωσσικού σεξισμού των διοικητικών εγγράφων. Συγκεκριμένα:

1^η Περίπτωση: Το όνομα

Το κυριότερο συμπέρασμα της έρευνας που προηγήθηκε της σύνταξης του Οδηγού, σχετίζεται με τη χρήση του ονόματος και συγκεκριμένα των επαγγελματικών ουσιαστικών, καθώς και των ουσιαστικών που προσδίδουν ιδιότητα στα πρόσωπα και στις ομάδες αναφοράς. Οι προτιμήσεις των συντακτριών/ών των δημοσίων εγγράφων της Κυπριακής Δημοκρατίας αποδεικνύουν α) τη χρήση των κοινών για τα δύο γένη διαθέσιμων καταλήξεων (-ος, ο άνθρωπος/ η οδός) των επαγγελματικών ουσιαστικών της καθαρεύουσας (ιατρός, φιλόλογος, λειτουργός), και β) την επιστράτευση των καθαρά αρσενικών επαγγελματικών ουσιαστικών και για τα δύο γένη/ φύλα (βουλευτής, γραμματέας). Αυτό που αδιαμφισβήτητα προκύπτει ως αποτέλεσμα είναι η γενικευμένη χρήση του λεγόμενου «περιεκτικού αρσενικού» για την εξ ορισμού (by default) αναφορά και στα δύο φύλα.

Πρόβλημα:

Στην περίπτωση των δημόσιων εγγράφων, τα οποία συντάσσονται από και απευθύνονται σε γυναίκες και άνδρες λειτουργούς, στελέχη και φορείς συγκεκριμένων ιδιοτήτων και αρμοδιοτήτων και αναφέρονται σε ομάδες και κατηγορίες πολιτών, γυναικών και ανδρών, **η κυριαρχία του αρσενικού γένους είναι συντριπτική**. Πέραν της χρήσης του λεγόμενου «περιεκτικού» αρσενικού με συστηματική συμφωνία άρθρων, προσαρτημάτων και αντωνυμιών σχεδόν αποκλειστικά στο αρσενικό γραμματικό γένος, χρησιμοποιούνται οι αρσενικοί τύποι των ονομάτων ακόμα και στην περίπτωση όπου υπάρχει είτε διτυπία (ο/η εργοδότης, η εργοδότρια, ο/η πρέσβης, η πρέσβειρα) είτε το αντίστοιχο ουσιαστικό θηλυκού γένους (ο εκπαιδευτής/ η εκπαιδευτρια, ο μαθητής/ η μαθήτρια, ο νέος/ η νέα). Μια από τις ελάχιστες περιπτώσεις χρήσης αποκλειστικά του θηλυκού αφορά το επάγγελμα της μαίας και την ιδιότητα της εγκύου και της θηλάζουσας.

Δείτε τα παρακάτω παραδείγματα τα οποία αποτελούν είτε λεξιλογικές και φραστικές επιλογές των συντακτριών/των τους είτε ολόκληρα αποσπάσματα Δημοσίων Εγγράφων.

Παράδειγμα (1)

Σε έγγραφο του Δήμου Στροβόλου με τίτλο « Πρόγραμμα Ανοικτό Σχολείο Δήμου Στροβόλου Σχολική Χρονιά 2015-2016» γίνεται αναφορά στους δημότες, στους μικρούς και στους μεγάλους, ενώ σκοπός της χρήσης της ανακοίνωσης είναι να αυξηθεί η συμμετοχή όλων των συμμετεχουσών/ων στο Ανοικτό Σχολείο.

Αγαπητοί δημότες,

Οι άοκνες προσπάθειες του Δημοτικού Συμβουλίου του Διοικητικού Συμβουλίου, του Ιδρύματος «Ανοικτό Σχολείο» και των αρμόδιων λειτουργών τα τελευταία οκτώ χρόνια έχουν στεφθεί με απόλυτη επιτυχία και κατέστησαν το θεσμό του «Ανοικτού Σχολείου» ως τον κατ' εξοχή εκπρόσωπο του Δήμου στην αναβάθμιση της προσφοράς εκμάθησης προς τους δημότες όλων των ηλικιών.

*Παρ' όλη την οικονομική κρίση καταφέραμε να προωθήσουμε και να υποστηρίξουμε ένα πρόγραμμα για **όλους τους δημότες**, ανεξάρτητα ηλικίας, που να τους επιτρέπει να συμμετάσχουν σ' ένα μεγάλο αριθμό δραστηριοτήτων που εξειδικεύουν και αναβαθμίζουν τις γνώσεις τους και με αυτό τον τρόπο να καλυτερεύουν την ποιότητα ζωής τους.*

*Η επιτυχία του θεσμού οφείλεται στην ένθερμη υποστήριξη από **μικρούς και μεγάλους**, κάτι που οδήγησε τον αριθμό των **συμμετασχόντων** μέσα σε λίγα χρόνια να ξεπεράσει τα 1600 άτομα.*

Παράδειγμα (2)

Σε έγγραφο του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού με τίτλο « ανακοίνωση αναθεωρημένων μητρώων διαγωνισμού αρ. ΕΚΤ 07/15» γίνεται αναφορά στους εκπαιδευτές και στους ειδικούς.

*Ανακοινώνεται ότι έχουν αναρτηθεί στην ιστοσελίδα του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού (<http://enimerosi.moec.gov.cy/ypp3168>) τα αναθεωρημένα μητρώα του Διαγωνισμού Αρ. ΕΚΤ 07/15 – Αγορά Υπηρεσιών από **Εκπαιδευτές** για Διδασκαλία και από **Ειδικούς** στη **Νέα Σύγχρονη Μαθητεία (ΝΣΜ)***

*Σύμφωνα με τους όρους του διαγωνισμού, οι υποψήφιοι που πιστεύουν ότι η απόφαση της Αναθέτουσας Αρχής **τους αδικεί**, έχουν το δικαίωμα:*

Παράδειγμα (3)

Στην έκθεση 2014 του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού σελ 367 φαίνεται η αναντιστοιχία ανάμεσα στο σημαίνων και στο σημαινόμενο.

Οραμα

Οραμα του Προγράμματος είναι η ενασχόληση της μεγάλης μάζας του πληθυσμού της Κύπρου με τον αθλητισμό, η αποκόμιση των οφελών της άσκησης και η παροχή ίσων ευκαιριών άθλησης σε όλους τους πολίτες, ανεξαρτήτως εθνικότητας, φύλου, ηλικίας, κοινωνικής θέσης, πνευματικής ή φυσικής κατάστασης, μόρφωσης, σωματικής ακεραιότητας, οικονομικής κατάστασης και κοινωνικής τάξης.

Παράδειγμα (4)

Στο έγγραφο με θέμα: «Διαπολιτισμική Αγωγή και Εκπαίδευση», Αρ. Φακ.: 7.1.19.1/16 του Υπουργείου Παιδείας, ενώ προτάσσεται ο σεβασμός στη διαφορετικότητα και τον πλουραλισμό, αποδεικνύεται ότι δεν αναγνωρίζονται αυτά τα δύο δικαιώματα στο προσωπικό που εργάζεται στη δημόσια εκπαίδευση.

«Σχολικό σύστημα/παιδεία που αναγνωρίζει και αποδέχεται πλήρως τη διαφορετικότητα, τον πλουραλισμό (πολιτιστικό, γλωσσικό, θρησκευτικό) και την πολλαπλή νοημοσύνη».

«Ο εκπαιδευτικός που παρέχει ενισχυτική διδασκαλία, ο διευθυντής του σχολείου, ο οικείος επιθεωρητής και ο εκπαιδευτικός ψυχολόγος, οι οποίοι θα εξετάζουν συλλογικά την κάθε περίπτωση και θα κρίνουν ανάλογα».

Παράδειγμα (5)

Στο Τρίτο πρόγραμμα Δράσης της Ένωσης στον τομέα της υγείας (2014-2020) Υποβολή Προτάσεων για το έτος 2016 «Υγεία-2016» εξαφανίζεται εξαιρετικά χαρακτηριστικά το γυναικείο φύλο

« Για περισσότερες σχετικές πληροφορίες μπορείτε να απευθύνεστε στους αρμόδιους Λειτουργούς το Κλιμακίου Ευρωπαϊκών Θεμάτων του Υπουργείου Υγείας κα Ελένα Μακρυγιώργη (τηλ.226505385 ηλεκτρ. Ταχ.. emakrigrigi@moh.gov.cy) και κα. Χρύσω Γρηγοριάδου 22605380, τηλ. cgregoriadou@moh.gov.cy)»

Πρόταση:

Η ταυτόχρονη αναφορά σε γυναίκες και άντρες όταν το κείμενο αναφέρεται σε μεικτούς πληθυσμούς αποτελούμενους και από τα δύο φύλα:

A. Μέσω της χρήσης και των δύο γραμματικών γενών είτε αναγράφοντας ολόκληρη τη λέξη είτε την κατάληξη του αρσενικού -εφόσον η λέξη είναι γένους θηλυκού- και το αντίστροφο.

B. Όταν η αναφορά σε γυναίκες είναι αποκλειστική, η χρήση του θηλυκού γένους αυτονόητα είναι επίσης αποκλειστική.

2^η Περίπτωση: Το άρθρο

Το άρθρο στην Ελληνική γλώσσα, οριστικό και αόριστο, έχει γένη αριθμούς και πτώσεις. Στην περίπτωση των επαγγελματικών ονομάτων με την κοινή για το θηλυκό και το αρσενικό κατάληξη σε –ος και εκείνων για τα οποία επιλέγεται ο λόγιος τύπος του αρσενικού, το θηλυκό ξεχωρίζει από το αρσενικό μόνο εφόσον εκφέρεται με άρθρο. Τα δύο γένη συμπίπτουν όμως και πάλι στην ονομαστική και γενική του πληθυντικού.

Πρόβλημα:

Στο σύνολο των εγγράφων που αναλύθηκαν (πλην εκείνων στα οποία δια του άρθρου ή/και της κατάληξης δηλώνονται και τα δύο γένη), οι περιπτώσεις ασάφειας ως προς την πρόθεση της/του συντάκτριας/τη να χρησιμοποιήσει το αρσενικό γένος επιλύονται με τη χρήση του αρσενικού άρθρου σε διαφορετικά σημεία του ίδιου κειμένου. Έτσι, για παράδειγμα «οι λειτουργοί», «οι εκπαιδευτικοί», «οι ασθενείς», «οι πρόσφυγες» «οι ανά τον κόσμο ομογενείς» προσδιορίζονται σε επόμενες παραγράφους του ίδιου κειμένου ως άντρες εφόσον στην αιτιατική του πληθυντικού αναφέρονται ως 'τους λειτουργούς', 'τους εκπαιδευτικούς', 'τους ασθενείς', 'τους πρόσφυγες', 'τους δημότες', 'τους πολίτες». Στη συντριπτική τους πλειοψηφία λοιπόν, τα ονόματα που περιγράφουν επαγγελματική ή άλλη ιδιότητα λοιπόν, αναλύονται ως γένους αρσενικού, επιβεβαιώνοντας την κυρίαρχη τάση της ελληνικής δημόσιας διοίκησης να αναφέρεται ή/και να απευθύνεται και στις γυναίκες αποδέκτριες των ρυθμίσεων που περιλαμβάνονται στα έγγραφα -ή και των ίδιων των εγγράφων- μέσα από την προσφώνηση/ αναφορά σε άντρες εκπροσώπους των εν λόγω κατηγοριών.

Παράδειγμα (1)

✓ Στην έκθεση με πορίσματα Συνεδρίου Δήμου Αγίας Νάπας για το All Inclusive Ιανουάριος 2014 σελ. 12 αναφέρεται
«Αντί αυτού, οι εστιάτορες λένε πως, μπορούσε να δώσει κίνητρα για έξτρα δωμάτια και να δίδονταν κίνητρα στους εστιάτορες για ανακαινίσεις των δικών τους υποστατικών»

Πρόταση:

Σε κάθε περίπτωση κατά την οποία δημιουργείται αμφισημία ως προς το γένος του ονόματος αναφοράς σε άτομα και ομάδες ανθρώπων λόγω της κοινής μορφολογικής κατάληξης, να αναγράφονται τα άρθρα και στα δύο γένη. Στην περίπτωση δε της μορφολογικά κοινής ονομαστικής και γενικής του πληθυντικού, να προστίθεται η διευκρίνιση: 'γυναίκες και άντρες'.

Δηλαδή,

**τις/τους λειτουργούς', 'τις/τους εκπαιδευτικούς', 'τις/τους ασθενείς',
τις/τους πρόσφυγες', 'τους/τις δημότες', τους/τις πολίτες'
&
'οι πρόσφυγες, γυναίκες και άντρες', 'γυναικών και αντρών
λειτουργών', 'των εκπαιδευτικών, γυναικών και αντρών', 'των
ασθενών, γυναικών και αντρών', 'οι δημότες, άνδρες και γυναίκες'.**

3^η Περίπτωση: Προσαρτήματα στην Ονοματική Φράση

Στην Ελληνική γλώσσα, τα προσαρτήματα στις ονοματικές φράσεις (ΟΦ) –π.χ. οι επιθετικοί προσδιορισμοί- οφείλουν να συμφωνούν με το όνομα/ ουσιαστικό που αποτελεί την κεφαλή της ως προς το γένος, τον αριθμό και την πτώση.

Πρόβλημα:

Στις φράσεις που παρατίθενται παρακάτω, το όνομα δεν φέρει εκ της μορφολογίας του πληροφορία για το γραμματικό γένος και κατ' επέκταση το φύλο με το οποίο ταυτίζεται. Το αρσενικό γραμματικό γένος των ονομάτων αναφοράς σε επαγγελματικές και άλλες ιδιότητες λοιπόν, προκύπτει από την ανάλυση των επιθετικών προσδιορισμών. Ως εκ τούτου το άρθρο, (βλ. προηγούμενη ενότητα) και τα υπόλοιπα προσαρτήματα (π.χ. επιθετικοί προσδιορισμοί) μεταφέρουν -δια του κανόνα της υποχρεωτικής συμφωνίας ως προς το γένος- αυτή την πληροφορία.

Παράδειγμα (1)

✓ Σε έγγραφο του Υπουργείου Παιδείας αναφέρεται:

«Ο μαθητής/τρια έχει το δικαίωμα να ψηφίζει και να είναι **υποψήφιος** για τα Μαθητικά Συμβούλια.»

✓ στην Προκήρυξη Αγοράς Υπηρεσιών Εκπαιδευτών Ανοικτού Σχολείου Αγίας Νάπας

«**Ο Επιτυχών αιτητής/αιτήτρια**»

Πρόταση:

Στις περιπτώσεις μορφολογικής ταύτισης αρσενικού και θηλυκού γένους τα προσαρτήματα στην ΟΦ (π.χ. επιθετικοί προσδιορισμοί) να παρατίθενται και στα δύο γένη. Όπου αυτό δεν είναι εφικτό, να προστίθεται η φράση 'γυναικών και αντρών'.

Δηλαδή οι προηγούμενες φράσεις εναλλακτικά μπορούν να διατυπωθούν

«Ο/η μαθητής/τρια έχει το δικαίωμα να ψηφίζει και να είναι υποψήφιος/α για τα Μαθητικά Συμβούλια.»

✓ στην Προκήρυξη Αγοράς Υπηρεσιών Εκπαιδευτών Ανοικτού Σχολείου Αγίας Νάπας

«Ο/η Επιτυχών/ουσα αιτητής/αιτήτρια»

4^η Περίπτωση: Οι Αντωνυμίες

Σε αντιστοιχία με το ρόλο του άρθρου και των προσαρτημάτων στην ονομαστική φράση, οι αντωνυμίες αποσαφηνίζουν το γένος αναφοράς των ουσιαστικών τα οποία προσδιορίζουν ή στα οποία αναφέρονται. Η αρσενικού γένους κτητική αντωνυμία 'του' προσδιορίζει τον κτήτορα ως άντρα. Αντίστοιχα λειτουργούν και οι αναφορικές 'ο οποίος', 'όσοι' και οι δεικτικές αντωνυμίες 'άλλους', 'όλους'.

Παράδειγμα (1):

- ✓ Στην ανακοίνωση του Υπουργείου Αμύνης με θέμα «Άμεση ενίσχυση μέσω πυρόσβεσης με οδηγίες ΥΠΑΜ»

«ως φόρος τιμής σε όλους όσοι αγωνίστηκαν και το '40, καθώς και σε όλους τους εθνικούς αγώνες»

Παράδειγμα (2):

- ✓ στην ανακοίνωση του Υπουργείου Εξωτερικών για το κέντρο διαχείρισης κρίσεων « **οι όποιοι Κύπριοι πολίτες** »

Πρόταση:

Στις περιπτώσεις αναφοράς σε μεικτούς πληθυσμούς να παρατίθενται και τα δύο γένη των αντωνυμιών που αναπέμπουν σε πρόσωπα. Στην περίπτωση δε αποκλειστικής αναφοράς σε γυναικεία πρόσωπα δεν είναι κατανοητή –και ως εκ τούτου αποδεκτή- η γενικευτική χρήση αντωνυμιών γένους αρσενικού.

Δηλαδή,

‘της/του’, ‘η/ο οποία/ος’, ‘όσες/οι’, ‘άλλες/ους’, ‘όλες/ους’

5^η Περίπτωση: Σειρά Όρων

Ως προς τη σειρά των όρων, ενδιαφέρον έχει να επισημανθεί η επιλογή των συντακτριών/των σε εκείνα τα έγγραφα που συντάσσονται αναφερόμενα και απευθυνόμενα και στο δύο γένη/ φύλα (έγγραφα με διπλή σήμανση γένους). Σε αυτά, η επιλογή βρίσκεται σε αρμονία με τον γραμματικό/ συντακτικό κανόνα του ισχυρού αρσενικού γραμματικού γένους και ως εκ τούτου είτε προτάσσεται το αρσενικό άρθρο και όνομα είτε γράφεται πλήρως ο αρσενικός τύπος του ονόματος στον οποίο προστίθεται μετά τα σύμβολα ‘/-’ ή ‘-’ η κατάληξη του θηλυκού.

Παράδειγμα (1):

Στην ανακοίνωση του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού σχετικά με δημοσιεύματα που αφορούν εγχειρίδιο της Α΄ Γυμνασίου

*Η συγκεκριμένη διδακτέα ενότητα έχει ως στόχο να κατανοήσουν **οι μαθητές** την έννοια του «λογοπαίγνιου» («οσάκις», «ο Σάκης») και αναμένεται ότι **ο/η** φιλόλογος που θα επιλέξει στα πλαίσια της διδασκαλίας του το εν λόγω κείμενο, θα εστιάσει στον συγκεκριμένο στόχο και όχι σε οποιαδήποτε άλλη πληροφόρηση του κειμένου.*

Πρόβλημα:

Ακόμα και στα έγγραφα τα οποία θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε πολιτικά ορθότερα ως προς την αναφορά στο κοινωνικό φύλο (ο/η εργαζόμενος/η), η συνεπής πρόταξη του αρσενικού ενισχύει την αρσενική κυριαρχία τόσο στο γλωσσικό όσο και στο συμβολικό επίπεδο. Ούτε ένα από τα έγγραφα της Κυπριακής Δημοκρατίας που αποτέλεσαν το δείγμα της έρευνας για το σεξισμό στα Δημόσια Έγγραφα δεν παραβιάζει αυτόν τον κανόνα.

Αυτή η επιλογή αντικατοπτρίζει δύο παραμέτρους:

- α. Αποτυπώνει τη γενικότερη προτίμηση των Ελληνίδων/ων ομιλητριών/των για την πρόταξη του αρσενικού γένους.
- β. Αναπαράγει αυτή την προτίμηση, αναπαράγοντας ταυτόχρονα και τις συνδηλώσεις της στο επίπεδο του συμβολικού.

Όμως, δεν αποτελεί απαραβίαστο κανόνα, εφόσον η αντιστροφή της σειράς των γραμματικών γενών δεν παράγει αντιγραμματικές δομές. Επίσης, δεν απορρέει από κάποια αξιωματική διευθέτηση των πραγμάτων η οποία οφείλει να παραμείνει αμετάβλητη στο χρόνο. Αντίθετα, μέσα σε ένα πλαίσιο άσκησης γλωσσικής πολιτικής, εναλλακτικές γλωσσικές -και άρα κοινωνιογλωσσικές- διευθετήσεις στο ελεγχόμενο πλαίσιο της σύνταξης των Δημόσιων Εγγράφων φαίνονται επιβεβλημένες. Αυτές

μπορούν να λειτουργήσουν τόσο αφυπνιστικά όσο και διαπαιδαγωγητικά, δίνοντας το έναυσμα για μια δικαιότερη αναφορά σε γυναίκες και άντρες συντάκτριες/τες ή αποδέκτριες/ες των εγγράφων.

Πρόταση:

Όπως θα παρατηρείτε σε αυτόν τον Οδηγό, η συντακτική επιλογή είναι η πρόταξη του θηλυκού γραμματικού γένους. Στόχος είναι η επιλογή δήλωσης του γένους/ φύλου να είναι ανατρεπτική ως προς τον κυρίαρχο γραμματικό κανόνα και να λειτουργήσει αφυπνιστικά, υποδεικνύοντας τη δυνατότητα μιας εναλλακτικής συντακτικής διευθέτησης όχι αμιγώς γλωσσικών ζητημάτων στην εκπροσώπηση των φύλων στο λόγο. Αντίστοιχες εναλλακτικές επιλογές μπορούν να υιοθετηθούν από τις/τους συντάκτριες/τες των Δημοσίων Εγγράφων, οι οποίες-οι καλό θα ήταν να καταστούν σαφή την επιλογή τους στις/στους αναγνώστριες/τες με μια υποσημείωση στην αρχή του εγγράφου.

Σημειώνεται ότι,

Ο Οδηγός είναι μεν εξ ολοκλήρου γραμμένος με πρόταξη του θηλυκού τύπου, με σκοπό να δείξει ότι αυτό αποτελεί μια πιθανή εναλλακτική επιλογή των συντακτριών/των και για άλλα δημόσια έγγραφα, ωστόσο, το σωστό είναι πως κανένα από τα δύο γένη δεν θα έπρεπε να δηλώνεται με κατάληξη 3-4 γραμμάτων. Επειδή όμως αυτό δεν είναι πάντα εφικτό, καλό είναι **να εναλλάσσονται τα γένη ως προς το ποιο προηγείται συντακτικά και ποιο ακολουθεί.**

6^η Περίπτωση: Λεξικές σημασίες

Οι λεξικές σημασίες που κυριαρχούν στα δημόσια έγγραφα και συνδέονται με τα ζητούμενα αυτού του Οδηγού αφορούν κυρίως λεξιλογικές επιλογές για την αναφορά σε γυναίκες και άνδρες στελέχη του ευρύτερου δημόσιου τομέα, σε ομάδες και κατηγορίες πολιτών, γυναικών και ανδρών, στις/στους οποίες/ους αναφέρονται τα έγγραφα, καθώς και σε κατηγορίες αποδεκτριών/τών. Σε ό,τι αφορά τις σημασίες τους, τα εν λόγω λεξιλόγια προσδίδουν ιδιότητες, επαγγελματικές ή άλλες, στα πρόσωπα αναφοράς. Σε αυτές μπορούν να προσμετρηθούν σημασιακές παράμετροι που αφορούν τη δήλωση του βιολογικού φύλου αυτών των προσώπων. Παρότι η μορφολογία των ονομάτων δεν αρκεί σε κάθε περίπτωση για να αποσαφηνίσει το φύλο αναφοράς (βλ. κοινές λόγιες καταλήξεις για το αρσενικό και

το θηλυκό, μη χρήση άρθρων ή άλλων προσαρτημάτων στην ΟΦ και κοινά άρθρα για την ονομαστική και γενική πληθυντικού), η συντριπτική πλειοψηφία των ονομάτων που επαναλαμβάνονται στα δημόσια έγγραφα ταυτίζονται με το αρσενικό γένος όπως προκύπτει από την συντακτική και την κειμενική τους ανάλυση.

Πρόβλημα:

Τα ονόματα που εκφράζουν επαγγελματική ή άλλη ιδιότητα, και κατά κανόνα σχετίζονται με κοινωνικά σύνολα που αποτελούνται τόσο από άντρες όσο και από γυναίκες, αναφέρονται ή απευθύνονται στις δεύτερες κατονομάζοντας αποκλειστικά τους πρώτους. Με αυτόν τον τρόπο παγιώνουν την ιστορικά διαμορφωμένη προτίμηση της ελληνικής γλώσσας για το αρσενικό γένος καθιστώντας όμως τις γυναίκες αποδέκτριες των διοικητικών πράξεων εντελώς αόρατες. Η μορφολογία του θηλυκού γένους επιλέγεται επιλεκτικά και στην περίπτωση (αν και όχι πάντα) που το άμεσα επονομαζόμενο πρόσωπο είναι γυναίκα. Το συμπέρασμα δε που προκύπτει από την ανάλυση είναι ότι το αρσενικό χρησιμοποιείται μεν κατά τρόπο «περιεκτικό» και για τη δήλωση του θηλυκού, αλλά στην πραγματικότητα εμφανίζει ως «φυσικό» γεγονός τη μη άμεση αναφορά στα γυναικεία πρόσωπα παγιώνοντας σεξιστικά πρότυπα αναφοράς στον πληθυσμό. Οι λεξιλογικές επιλογές που εντοπίζονται στο μεγαλύτερο μέρος των εγγράφων αναδεικνύουν την αποκλειστική χρήση του αρσενικού γένους ως προς την κυριολεκτική τους σημασία και την **εξωγλωσσική και κατά κοινωνική σύμβαση συμπεριληπτική αναφορά στο θηλυκό**, η οποία και θα μπορούσε να αμφισβητηθεί εφόσον **καμία φράση του κειμένου δεν την υποστηρίζει**.

Αυτό ισχύει τόσο για την ορολογία που ταυτίζεται με επαγγελματικές και άλλες ιδιότητες υψηλού κοινωνικού κύρους, όσο και για την ορολογία που ταυτίζεται με επαγγελματικές και άλλες ιδιότητες χαμηλού:

Ιδιότητες υψηλού κοινωνικού κύρους

- ✓ *ο Λειτουργός Γάμου*
- ✓ *ο πρόεδρος*
- ✓ *ο προεδρεύων της συνεδρίασης*
- ✓ *ο Έφορος*
- ✓ *του εξουσιοδοτημένου αντιπροσώπου*
- ✓ *ο πελάτης*

- ✓ **ο ποιοτικός περιηγητής** στην έκθεση με πορίσματα Συνεδρίου Δήμου Αγίας Νάπας για το All Inclusive Ιανουάριος 2014
- ✓ **ο ιδιοκτήτης** στη δήλωση για παροχή νερού στο δήμο Αγίας Νάπας
- ✓ **στα χέρια κάθε μελετητή της ιστορίας και του πολιτισμού της Κύπρου**, στην ανακοίνωση με τίτλο «το νέο τόμου του Προγράμματος “Ευρωδάχτυλος» για την Κύπρο και την ΕΕ παρουσίασε η ΥΠΕΞ, ΚΥΠΕ» Υπουργείο Εξωτερικών Κύπρου
- ✓ **από τον Πρωτοκολλητή του Οικογενειακού Δικαστηρίου**, στην ανακοίνωση για τους Πολιτικούς Γάμους του Δήμου Κάτω Πολεμιδιών
- ✓ **ο πρόεδρος της Εθνικής Επιτροπής για την Προστασία**, στην Προαγωγή και Υποστήριξη του μητρικού Θηλασμού Στρατηγική μητρικού θηλασμού σελ 14

Ιδιότητες κοινωνικών και επαγγελματικών ομάδων

- ✓ **Εργοδότη**, στην αίτηση για απόκτηση άδειας εισόδου, εγγραφή και απόκτηση/ανανέωση άδειας προσωρινής διαμονής οικιακού εργαζόμενου του Υπουργείου Εσωτερικών
- ✓ **ο ιατρός**
- ✓ **φοιτητών**, στην ανακοίνωση 20/8/2015 του Υπουργείου Οικονομικών
- ✓ **επενδυτής**, στην αίτηση δημιουργίας μερίδας λογ. Αξιών και εξουσιοδότηση χρήσης του Υπουργείου Οικονομικών
- ✓ **ο πράκτορας**, στην Έκθεση με πορίσματα Συνεδρίου Δήμου Αγίας Νάπας για το All Inclusive Ιανουάριος 2014
- ✓ **οι επιχειρηματίες ξενοδόχοι** στην Έκθεση με πορίσματα Συνεδρίου Δήμου Αγίας Νάπας για το All Inclusive Ιανουάριος 2014
- ✓ **ο υπεύθυνος λειτουργίας**, στην αίτηση για επιθεώρηση δημόσιας κολυμβητικής δεξαμενής και έκδοση της σχετικής βεβαίωσης
- ✓ **Ο πρώτος νικητή, νικητές**, στην προκήρυξη και στους όρους διαγωνισμών φωτογραφίας και βίντεο « Αγία Νάπα – η άλλη όψη
- ✓ **Υγειονομικού Επιθεωρητή**, στα αποτελέσματα γραπτών εξετάσεων κενής θέσης υγειονομικού επιθεωρητή στο δήμο Αγίου Αθανασίου
- ✓ **Λειτουργός Δημοτικής Υπηρεσίας**, στην Προκήρυξη πλήρωσης μιας κενής θέσης λειτουργού δημοτικής υπηρεσίας
- ✓ **Πρωτοκολλητή Επαρχιακού Δικαστηρίου**, στην Ανακοίνωση για τα Έγγραφα τέλεσης πολιτικού γάμου για κυπρίους πολίτες
- ✓ **Ιεραρχικά ανώτερες θέσεις στη Δημόσια Εκπαίδευση** περιγράφονται στην ανακοίνωση για το Δημοτικό Νηπιαγωγείο Αγίας Νάπας:

«Η εργασία που επιτελείται στα δημόσια και κοινοτικά τμήματα αξιολογείται από εντεταλμένο του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, **Επιθεωρητή Δημοτικής Εκπαίδευσης**»

Ωστόσο, οι γυναίκες γίνονται ορατές στις:

Ιδιότητες χαμηλού κοινωνικού κύρους, και επαγγελματικών ομάδων χωρίς μεγάλες αμοιβές

- ✓ **δύο υπεύθυνες εστιατορίου**, στην ανακοίνωση για το Δημοτικό Νηπιαγωγείο Αγίας Νάπας
- ✓ Γίνεται αναφορά στις Λαπηθιώτισσες κεντήστρες, στην Ανακοίνωση του Δήμου Λαπήθου με τις παρακάτω φράσεις
«**Η μια κοπέλα μάθαινε την άλλη, η αδερφή την αδερφή, η συγγένισσα, η γειτόνισσα, η μάνα την κόρη**», «**η Λαπηθιώτισσα δεξιοτέχνης**», «**η χρυσοχέρα**»

Πρόταση:

Η ταυτόχρονη αναφορά σε γυναίκες και άντρες όταν το κείμενο αναφέρεται σε μεικτούς πληθυσμούς αποτελούμενους και από τα δύο φύλα μέσω της χρήσης και των δύο γραμματικών γενών είτε αναγράφοντας ολόκληρη τη λέξη είτε την κατάληξη του αρσενικού -εφόσον η λέξη είναι γένους θηλυκού- και το αντίστροφο.

Ιδιαίτερη ευαισθησία και προσοχή πρέπει να δίνεται στην αναπαραγωγή απαξιωτικών σημασιολογικών στερεοτύπων που αφορούν κοινωνικές ταυτότητες και ρόλους (παραδείγματα 8 & 9).

7^η Περίπτωση: Ουδέτερα ως προς το φύλο λεξιλόγια

Στο σύνολο των κειμένων που αναλύθηκαν, εντοπίζεται η χρήση των λεγόμενων ουδέτερων ως προς το φύλο λεξιλογίων όπως ‘**άτομο**’, ‘**άνθρωπος**’, ‘**πρόσωπο**’ με τα οποία γίνεται συμπεριληπτική αναφορά σε εκπροσώπους και των δύο φύλων κατά τρόπο μάλλον ισότιμο.

Πρόβλημα:

Στο πλαίσιο που δημιουργούν τα κείμενα όμως, τελικά, και αυτές οι λέξεις αναλύονται σε αντιστοιχία με όλα τα ονόματα αναφοράς σε εμπλεκόμενες/ους και ενδιαφερόμενες/ους, με συνέπεια και αυτές να ταυτίζονται με το αρσενικό.

Παράδειγμα (1)

✓ Ανακοίνωση με τίτλο «Δημόσιο Βοήθημα» του Υπουργείου Εργασίας Κύπρου επισημαίνεται

«Σύμφωνα με το άρθρο 3(1)(α) των περί Δημοσίων Βοηθημάτων και Υπηρεσιών Νόμων 2006 έως 2013, δημόσιο βοήθημα παρέχεται σε **κάθε πολίτη** της Δημοκρατίας **ο οποίος** «έχει τη νόμιμη συνήθη διαμονή του, για συνεχή περίοδο τουλάχιστον ενός έτους, στις ελεγχόμενες από την κυβέρνηση της Δημοκρατίας περιοχές» και **του οποίου** το εισόδημα και οι οικονομικοί πόροι δεν επαρκούν για τις βασικές ή/και ειδικές του ανάγκες, δικαιούται δημόσιο βοήθημα»

Πρόταση:

Τα κείμενα προσλαμβάνονται και ερμηνεύονται από τις/τους αναγνώστριες/τες ως ολότητες. Ως εκ τούτου, εάν το σύνολο του κειμένου επιβεβαιώνει την κυριαρχία του αρσενικού γραμματικού γένους, τότε και οι ουδέτερες ως προς το γένος λέξεις θα ερμηνευθούν ως αρσενικές. Για να μη συμβεί αυτό θα πρέπει να εφαρμοστούν όλες οι παραπάνω προτάσεις.

Δηλαδή,

Η εγγραφή και των δύο γενών στα Δημόσια Έγγραφα σε όλες τις περιπτώσεις έμμεσης ή άμεσης αναφοράς σε μεικτές ομάδες ανθρώπων οφείλει να είναι συστηματική.

8^η Περίπτωση: Η πραγματολογική διάσταση των Δημόσιων Εγγράφων

Τα δημόσια έγγραφα, τα οποία είτε αφορούν τις καθαρά διοικητικές λειτουργίες των κρατικών υπηρεσιών, είτε αποτυπώνουν και επιχειρούν να κατευθύνουν πτυχές της κοινωνικής και οικονομικής ζωής, διαδικασίες εκπαίδευσης/ κατάρτισης, λειτουργίες του κλάδου της υγείας και ούτω καθεξής, αποτελούν εργαλεία για τη ρύθμιση διαδικασιών του δημόσιου τομέα, αλλά και φορέων και πτυχών της κοινωνικής ζωής. Ακολουθούν μορφολογικούς και συντακτικούς κανόνες που συνδέονται με τη λόγια γλώσσα, η οποία με τη σειρά της συνδέεται με τη χρήση αρχαϊζουσών ποικιλιών.

Πρόβλημα:

Η χρήση των κανόνων της πρότυπης γλώσσας και των λόγιας προέλευσης επαγγελματικών ουσιαστικών συνάδει με την κατασκευή ταυτοτήτων κύρους στο πλαίσιο της δημόσιας διοίκησης. Το αποτέλεσμα είναι ότι η δήλωση του θηλυκού γένους και η κατ' επέκταση αναφορά στις εκπροσώπους του είναι κατά κανόνα προβληματική. Πέραν της σχεδόν ολοκληρωτικής αποφυγής της χρήσης του θηλυκού γένους και συνεπώς της άμεσης αναφοράς στο γυναικείο φύλο για το σύνολο των κοινωνικών και επαγγελματικών ταυτοτήτων που αναφέρονται στα κείμενα, επισημαίνονται και στοιχεία τα οποία αναδεικνύουν ακραία ως προς την πρόσληψη των κειμένων σημασιακά και πραγματολογικά αποτελέσματα .

Έτσι,

-Στα έγγραφα που σχετίζονται με την εργασία προβάλλεται η εικόνα ότι το ιατρικό προσωπικό και οι εισαγγελικές αρχές δεν στελεχώνονται από γυναίκες, ενώ η εκπαίδευση, που σύμφωνα με επίσημα στοιχεία γυναικοκρατείται (Ετήσια Έκθεση 2014: 22 και 24¹), εμφανίζεται να αποτελείται μόνον από άνδρες.

¹ Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι σύμφωνα με τον πίνακα κατανομής του προσωπικού των σχολείων στη Μέση Εκπαίδευση κατά φύλο, τη σχολική χρονιά 2014-2015 της προαναφερθείσης έκθεσης οι καθηγήτριες ήταν 3164 και οι καθηγητές 1552, ενώ οι δάσκαλοι 566 και οι δασκάλες 3259

- Στα έγγραφα που σχετίζονται με την πολιτική ζωή το σύνολο των συντελεστών και των προσώπων αναφοράς της δημόσιας διοίκησης κατασκευάζεται, μέσω του αρσενικού, ως κατ' εξοχήν άντρες.
- Δικαιώματα εξουσιοδότησης αντιπροσώπου, έκδοσης πολιτικής ταυτότητας με βιομετρικά στοιχεία, ιδιοκτησίας, αλλαγής ονόματος, έκδοσης διαβατηρίου, ψήφου και έκδοσης πιστοποιητικού γέννησης κ.ά. στα έγγραφα των υπουργείων Εξωτερικών και Εσωτερικών αποδίδονται σε πρόσωπα ανδρικού γένους.
- Στα έγγραφα του υπουργείου Άμυνας φαίνεται να εργάζονται σε αυτό μόνον άνδρες.

Παράδειγμα

✓ Χαρακτηριστικό για τη σύνδεση της ιδιότητας του πολίτη με το αρσενικό γένος είναι το παρακάτω απόσπασμα από ιστοσελίδα του Υπουργείου Εξωτερικών με τίτλο Μήνυμα Υπουργού

«Επιδίωξη είναι η ιστοσελίδα να αποτελέσει εργαλείο πληροφόρησης και επικοινωνίας, ένα συμπληρωματικό μέσο επικοινωνίας του Υπουργείου Εξωτερικών με τον Κύπριο πολίτη, τους απόδημους Κύπριους αλλά και κάθε ενδιαφερόμενο επισκέπτη.»

3. Υποδείγματα

1. Έκθεση της Κυπριακής Δημοκρατίας σχετικά με την εφαρμογή των συμπερασμάτων της ευρωπαϊκής και παγκόσμιας διάσκεψης κατά του ρατσισμού

Σελ. 17

Με βάση την παράγραφο 4 του Άρθρου 2 του Συντάγματος, άτομα τα οποία αποκτούν την κυπριακή υπηκοότητα απολαμβάνουν της ίδιας προστασίας από το Σύνταγμα και των ίδιων δικαιωμάτων όπως και οι υπόλοιποι πολίτες της Δημοκρατίας. Η πλειοψηφία των αλλοδαπών στην Κύπρο που νόμιμα αναγνωρίστηκαν ως μόνιμοι κάτοικοι, εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα, αλλά στο μέλλον τα παιδιά τους θα είναι ελεύθερα να αναζητήσουν εργασία ακόμα και στο δημόσιο τομέα αν τα άτομα αυτά διαθέτουν τα απαραίτητα προσόντα.

Σελ. 26

Ο περί Δημοσίας Υπηρεσίας Νόμος, αρ. 1 του 1990 προνοεί ότι κατά την πλήρωση κενών θέσεων στη Δημόσια Υπηρεσία πρέπει να δίνεται προτεραιότητα σε «ανάπηρους» υποψήφιους, που πληρούν τα σχέδια υπηρεσίας νοουμένου ότι η αρμόδια Επιτροπή για την επιλογή των υποψηφίων ικανοποιείται ότι είναι ικανοί να εκτελέσουν τα καθήκοντα της θέσης και δεν υστερούν των υπολοίπων υποψηφίων σε ότι αφορά την αξία και τα προσόντα.

Σελ. 39-40

Η Αρχή Προσφύγων ετοίμασε πληροφοριακό βιβλιάριο για τους αιτητές ασύλου το οποίο αποτελεί χρήσιμο οδηγό και περιέχει λεπτομέρειες ως προς τη διαδικασία υποβολής αίτησης ασύλου και εξασφάλισης άδειας παραμονής ή εργασίας, καθώς επίσης πληροφορίες για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των, την παροχή δημοσίου βοηθήματος, τις συνεντεύξεις που προηγούνται της απόφασης για αναγνώριση του καθεστώτος πολιτικού πρόσφυγα, τη διαδικασία εξέτασης της αίτησης και το δικαίωμα υποβολής έφεσης. Επίσης περιλαμβάνει κατάλογο χρήσιμων τηλεφώνων κυβερνητικών τμημάτων και άλλων οργανισμών. Το προσωπικό της Αρχής Προσφύγων αποτελείται από τέσσερις αρμόδιους λειτουργούς για την εξέταση αιτήσεων για αναγνώριση του νομικού καθεστώτος του πρόσφυγα, ένα διοικητικό λειτουργό και άλλα τέσσερα άτομα (βοηθητικό / γραμματειακό προσωπικό).

Θα μπορούσε να είχε γραφεί:

Σελ. 17

Με βάση την παράγραφο 4 του Άρθρου 2 του Συντάγματος, άτομα τα οποία αποκτούν την κυπριακή υπηκοότητα απολαμβάνουν της ίδιας προστασίας από το Σύνταγμα και των ίδιων δικαιωμάτων όπως και **οι υπόλοιποι/ές πολίτες της Δημοκρατίας**. Η πλειοψηφία των **γυναικών και ανδρών** αλλοδαπών στην Κύπρο που νόμιμα αναγνωρίστηκαν ως **μόνιμες/οι** κάτοικοι, εργάζονται στον ιδιωτικό τομέα, αλλά στο μέλλον τα παιδιά τους θα είναι ελεύθερα να αναζητήσουν εργασία ακόμα και στο δημόσιο τομέα αν τα άτομα αυτά διαθέτουν τα απαραίτητα προσόντα.

Σελ. 26

Ο περί Δημοσίας Υπηρεσίας Νόμος, αρ. 1 του 1990 προνοεί ότι κατά την πλήρωση κενών θέσεων στη Δημόσια Υπηρεσία πρέπει να δίνεται προτεραιότητα σε «**ανάπηρους**» και «**ανάπηρες**» **υποψήφιους/ές** που πληρούν τα σχέδια υπηρεσίας νοουμένου ότι η αρμόδια Επιτροπή για την επιλογή των υποψηφίων, **γυναικών και ανδρών**, ικανοποιείται ότι είναι ικανές/οί να εκτελέσουν τα καθήκοντα της θέσης και δεν υστερούν των υπολοίπων υποψηφίων σε ότι αφορά την αξία και τα προσόντα.

Σελ. 39-40

Η Αρχή Προσφύγων ετοίμασε πληροφοριακό βιβλιάριο για τους αιτητές και **τις αιτήτριες** ασύλου το οποίο αποτελεί χρήσιμο οδηγό και περιέχει λεπτομέρειες ως προς τη διαδικασία υποβολής αίτησης ασύλου και εξασφάλισης άδειας παραμονής ή εργασίας, καθώς επίσης πληροφορίες για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των, την παροχή δημοσίου βοηθήματος, τις συνεντεύξεις που προηγούνται της απόφασης για αναγνώριση του καθεστώτος **πολιτικού/ής** πρόσφυγα, τη διαδικασία εξέτασης της αίτησης και το δικαίωμα υποβολής έφεσης. Επίσης περιλαμβάνει κατάλογο χρήσιμων τηλεφώνων κυβερνητικών τμημάτων και άλλων οργανισμών. Το προσωπικό της Αρχής Προσφύγων αποτελείται από τέσσερις **αρμόδιες/ους** λειτουργούς για την εξέταση αιτήσεων για αναγνώριση του νομικού καθεστώτος **του/της** πρόσφυγα, **μία/ένα διοικητική/ό** λειτουργό και άλλα τέσσερα άτομα (βοηθητικό / γραμματειακό προσωπικό).

2) Έκθεση της Κυπριακής Δημοκρατίας κατά των διακρίσεων σε τομείς του Κοινοτικού Κατεστημένου

Σελ.36

Επιπρόσθετα το Εγχειρίδιο Λειτουργίας της Υπηρεσίας Απασχόλησης, που λειτουργεί με βάση διοικητικές διευθετήσεις, προνοεί ότι «πολιτική της Υπηρεσίας Απασχόλησης είναι η εξυπηρέτηση όλων των εργαζομένων και αιτητών για εξεύρεση εργασίας, χωρίς διάκριση λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικής καταγωγής και φύλου»

Θα μπορούσε να είχε γραφεί:

Σελ.36

Επιπρόσθετα το Εγχειρίδιο Λειτουργίας της Υπηρεσίας Απασχόλησης, που λειτουργεί με βάση διοικητικές διευθετήσεις, προνοεί ότι «πολιτική της Υπηρεσίας Απασχόλησης είναι η εξυπηρέτηση όλων των εργαζομένων, **γυναικών και ανδρών**, και αιτητών/**τριών** για εξεύρεση εργασίας, χωρίς διάκριση λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικής καταγωγής και φύλου»

3) Ο περί αλλοδαπών και μεταναστεύσεως Νόμος (Κεφ.105)- Ενοποίηση στην Ελληνική

Σελ.24

10. Τηρουμένων των διατάξεων του άρθρου 8, αλλοδαπός, ανεξάρτητα από το ότι αυτός δύναται να έχει στην κατοχή του διαβατήριο που φέρει Βρετανική Προξενική θεώρηση για τη Δημοκρατία και από το ότι αυτός δυνατό να μην είναι απαγορευμένος μετανάστης, δεν θα έχει απόλυτο δικαίωμα εισόδου στη Δημοκρατία και, σε κάθε περίπτωση, δυνατό να απαγορευτεί σε αυτόν η είσοδος στη Δημοκρατία εκτός αν-

(α) ενώ έχει μόνιμη διαμονή, κατέχει έγκυρο πιστοποιητικό μόνιμης διαμονής στη Δημοκρατία, που εκδόθηκε σε αυτόν βάσει των διατάξεων οποιωνδήποτε Κανονισμών που εκδόθηκαν βάσει του Νόμου αυτού· ή

(β) ενώ είναι μετανάστης, κατέχει έγκυρη άδεια μετανάστευσης που εκδόθηκε σε αυτόν ή για λογαριασμό του βάσει των διατάξεων οποιωνδήποτε Κανονισμών που εκδόθηκαν βάσει του Νόμου αυτού· ή

(γ) ενώ είναι προσωρινός κάτοικος, κατέχει έγκυρη άδεια εισόδου ή άδεια αποβίβασης που εκδόθηκε σε αυτόν βάσει των διατάξεων οποιωνδήποτε Κανονισμών που εκδόθηκαν βάσει του Νόμου αυτού.

Σελ.41

18Θ.—(1) Ο υπήκοος τρίτης χώρας που διαμένει νόμιμα στις ελεγχόμενες από την κυβέρνηση της Δημοκρατίας περιοχές κατά τα πέντε τελευταία έτη πριν από την υποβολή της σχετικής αίτησης, κατά την έννοια των άρθρων

18Ζ και 18Η, μπορεί να αποκτήσει το καθεστώς του επί μακρόν διαμένοντος. Το αντίστοιχο καθεστώς έχει προσωποπαγή χαρακτήρα. Για την απόκτηση του πιο πάνω αναφερόμενου καθεστώτος πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις-

(α) Να διαθέτει σταθερούς και τακτικούς οικονομικούς πόρους, επαρκείς για τη συντήρηση του ιδίου και των εξαρτώμενων μελών της οικογένειάς του, χωρίς να απαιτείται προσφυγή στο σύστημα

κοινωνικής πρόνοιας της Δημοκρατίας. Για την αξιολόγηση των πόρων αυτών λαμβάνονται υπόψη -

(i) Το εισόδημα από προσοδοφόρα πλήρη απασχόληση·

(ii) το εισόδημα από άλλες πηγές σταθερού και νόμιμου χαρακτήρα·

(iii) το κόστος ζωής, περιλαμβανομένου του ύψους του ενοικίου στην τρέχουσα αγορά·

(iv) το συμβόλαιο απασχόλησης διάρκειας ισχύος τουλάχιστο δεκαοκτώ μηνών ή ανοικτής διάρκειας·

(v) η διάθεση καταλύματος για τον ίδιο ή και για τα εξαρτώμενα μέλη της οικογένειάς του, όπου αυτό εφαρμόζεται, το οποίο θεωρείται ικανοποιητικό για αντίστοιχη οικογένεια στην ίδια περιοχή, πληρεί τις γενικές προδιαγραφές ασφάλειας και υγιεινής και γενικά διασφαλίζει αξιοπρεπή διαβίωση

(vi) σε περίπτωση που υπάρχει πρόθεση αυτοαπασχόλησης, η οικονομική βιωσιμότητα της

επιχείρησης ή της σχετικής οικονομικής δραστηριότητας, περιλαμβανομένων δεξιοτήτων ή εμπειριών στο σχετικό τομέα της αυτοαπασχόλησης.

Σελ103

18ΞΗ.-(1) Οι ερευνητές που γίνονται δεκτοί σύμφωνα με το άρθρο 18ΞΔ επιτρέπεται να διδάσκουν σύμφωνα με τη νομοθεσία.

(2) Ο Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού δύναται, με διάταγμά του το οποίο δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, να ορίζει μέγιστο αριθμό ωρών ή ημερών για τη διδακτική δραστηριότητα των ερευνητών.

Τση μεταχείριση ερευνητών.

2 του 29(Ι) του 2009.

18ΞΘ. Ο κάτοχος άδειας διαμονής σύμφωνα με το άρθρο 18ΞΕ έχει δικαίωμα ίσης μεταχείρισης με τους υπηκόους της Δημοκρατίας όσον αφορά

(α) την αναγνώριση των διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων επαγγελματικών τίτλων, σύμφωνα με τις σχετικές διαδικασίες·

(β) τις συνθήκες εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των όρων αμοιβής και απόλυσης·

Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ: L 149, 5.7.1971, σ. 2· L 392, 30.12.2006, σ. 1. Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ: L 124, 20.5.2003, σ. 1. (γ) τους κλάδους κοινωνικής ασφάλισης όπως ορίζονται στην πράξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με τίτλο «Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου 1971 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας», όπως αυτός τροποποιήθηκε τελευταία με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1992/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 2006 και όπως περαιτέρω εκάστοτε τροποποιείται ή αντικαθίσταται· εφαρμόζονται ανάλογα οι ειδικές διατάξεις στο παράρτημα της πράξης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με τίτλο «Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 859/2003 του Συμβουλίου της 14ης Μαΐου 2003 για την επέκταση των διατάξεων του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 στους υπηκόους τρίτων χωρών οι οποίοι δεν καλύπτονται ήδη από τις διατάξεις αυτές μόνον λόγω της ιθαγένειάς τους», όπως αυτός εκάστοτε τροποποιείται ή αντικαθίσταται

Θα μπορούσε να είχε γραφεί:

3)Ο περί γυναικών και ανδρών αλλοδαπών και μεταναστεύσεως Νόμος (Κεφ.105)- Ενοποίηση στην Ελληνική

Σελ.24

10. Τηρουμένων των διατάξεων του άρθρου 8, αλλοδαπός **ή αλλοδαπή**, ανεξάρτητα από το ότι αυτός/ή δύναται να έχει στην κατοχή του/της διαβατήριο που φέρει Βρετανική Προξενική θεώρηση για τη Δημοκρατία και από το ότι **αυτή/ός** δυνατό να μην είναι **απαγορευμένη/ος μετανάστρια/ης**, δεν θα έχει απόλυτο δικαίωμα εισόδου στη Δημοκρατία και, σε κάθε περίπτωση, δυνατό να απαγορευτεί σε αυτόν /ή η είσοδος στη Δημοκρατία εκτός αν-

(α) ενώ έχει μόνιμη διαμονή, κατέχει έγκυρο πιστοποιητικό μόνιμης διαμονής στη Δημοκρατία, που εκδόθηκε σε **αυτή/όν** βάσει των διατάξεων οποιωνδήποτε Κανονισμών που εκδόθηκαν βάσει του Νόμου αυτού· ή

(β) ενώ είναι μετανάστης/**στρια**, κατέχει έγκυρη άδεια μετανάστευσης που εκδόθηκε σε αυτόν/ή ή για λογαριασμό **της/ου** βάσει των διατάξεων οποιωνδήποτε Κανονισμών που εκδόθηκαν βάσει του Νόμου αυτού· ή

(γ) ενώ είναι **προσωρινή/ός** κάτοικος, κατέχει έγκυρη άδεια εισόδου ή άδεια αποβίβασης που εκδόθηκε σε **αυτή/ον** βάσει των διατάξεων οποιωνδήποτε Κανονισμών που εκδόθηκαν βάσει του Νόμου αυτού.

Σελ103

18ΞΗ.-(1) Οι ερευνητές και οι ερευνήτριες που γίνονται δεκτοί /ές σύμφωνα με το άρθρο 18ΞΔ επιτρέπεται να διδάσκουν σύμφωνα με τη νομοθεσία.

(2) Η/ο Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού δύναται, με διάταγμά **της/του** το οποίο δημοσιεύεται στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας, να ορίζει μέγιστο αριθμό ωρών ή ημερών για τη διδακτική δραστηριότητα των **ερευνητριών/ών**.

Ίση μεταχείριση **ερευνητριών και ερευνητών** -

2 του 29(Ι) του 2009.

18ΞΘ. Ο/η κάτοχος άδειας διαμονής σύμφωνα με το άρθρο 18ΞΕ έχει δικαίωμα ίσης μεταχείρισης με **τις/τους** υπηκόους της Δημοκρατίας όσον αφορά

(α) την αναγνώριση των διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων επαγγελματικών τίτλων, σύμφωνα με τις σχετικές διαδικασίες·

(β) τις συνθήκες εργασίας, συμπεριλαμβανομένων των όρων αμοιβής και απόλυσης·

Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ: L 149, 5.7.1971, σ. 2· L 392, 30.12.2006, σ. 1. Επίσημη Εφημερίδα της ΕΕ: L 124, 20.5.2003, σ. 1. (γ) τους κλάδους κοινωνικής ασφάλισης όπως ορίζονται στην πράξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με τίτλο «Κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 του Συμβουλίου της 14ης Ιουνίου 1971 περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους/στις μισθωτούς και μισθώτριες, στις/στους μη μισθώτριες/τούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας», όπως αυτός τροποποιήθηκε τελευταία με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1992/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 18ης Δεκεμβρίου 2006 και όπως περαιτέρω εκάστοτε τροποποιείται ή αντικαθίσταται· εφαρμόζονται ανάλογα οι ειδικές διατάξεις στο παράρτημα της πράξης της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με τίτλο «Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 859/2003 του Συμβουλίου της 14ης Μαΐου 2003 για την επέκταση των διατάξεων του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 1408/71 και του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 574/72 στους /στις υπηκόους τρίτων χωρών **οι οποίες/οι** δεν καλύπτονται ήδη από τις διατάξεις αυτές μόνον λόγω της ιθαγένειάς τους», όπως αυτός εκάστοτε τροποποιείται ή αντικαθίσταται

4) στο Κώδικα Δεοντολογίας και Επαγγελματικής Συμπεριφοράς της Ελεγκτικής Υπηρεσίας της Δημοκρατίας

σελ. 4 και 5

Ευθύνες Απέναντι σε Ελεγχόμενους Φορείς

Επαγγελματική Ικανότητα και Επιμέλεια

Οι ελεγκτές έχουν υποχρέωση να συμπεριφέρονται με επαγγελματισμό ανά πάσα στιγμή και να εφαρμόζουν υψηλά επαγγελματικά πρότυπα κατά τη διεκπεραίωση της εργασίας τους, ώστε να μπορούν να εκτελούν τα καθήκοντά τους επιδέξια και αμερόληπτα. Επίσης, οι ελεγκτές δεν πρέπει να αναλαμβάνουν εργασίες που δεν είναι ικανοί να εκτελέσουν. Θα πρέπει να γνωρίζουν και να ακολουθούν τα ισχύοντα πρότυπα, πολιτικές, διαδικασίες και πρακτικές ελέγχου, λογιστικής και οικονομικής διαχείρισης. Ομοίως, θα πρέπει να κατανοούν επαρκώς τις συνταγματικές, νομικές και θεσμικές αρχές και κανόνες που διέπουν τη λειτουργία του ελεγχόμενου φορέα.

- 1.1.1 Οι ελεγκτές πρέπει να επιδεικνύουν τη δέουσα επαγγελματική επιμέλεια κατά τη διεξαγωγή και την εποπτεία του ελέγχου και κατά την ετοιμασία των σχετικών εκθέσεων. Επίσης, θα πρέπει να χρησιμοποιούν μεθόδους και πρακτικές της υψηλότερης δυνατής ποιότητας στους ελέγχους τους.
- 1.1.2 Οι ελεγκτές έχουν υποχρέωση να επικαιροποιούν και να βελτιώνουν συνεχώς τις δεξιότητες που απαιτούνται για την άσκηση των επαγγελματικών τους καθηκόντων. Για τον σκοπό αυτό, η Ελεγκτική Υπηρεσία θα διαθέτει όλους τους αναγκαίους πόρους.
- 1.1.3 Οι υπάλληλοι, που βάσει των Σχεδίων Υπηρεσίας τους οφείλουν να είναι μέλη επαγγελματικών συνδέσμων που σχετίζονται με τα καθήκοντά τους στην Υπηρεσία, αναμένεται να διατηρούν την ιδιότητα του μέλους στους συνδέσμους αυτούς κατά τη διάρκεια της εργοδότησής τους στην Υπηρεσία. Σε περίπτωση που ο Κώδικας αυτός είναι αυστηρότερος από τον Κώδικα του επαγγελματικού συνδέσμου στον οποίο ανήκουν, ο παρών Κώδικας θα υπερισχύει.

- **Θα μπορούσε να είχε γραφεί:**

σελ. 4 και 5

Ευθύνες Απέναντι σε Ελεγχόμενους Φορείς

Επαγγελματική Ικανότητα και Επιμέλεια

Οι ελεγκτές και **οι ελέγκτριες** έχουν υποχρέωση να συμπεριφέρονται με επαγγελματισμό ανά πάσα στιγμή και να εφαρμόζουν υψηλά επαγγελματικά πρότυπα κατά τη διεκπεραίωση της εργασίας τους, ώστε να μπορούν να εκτελούν τα καθήκοντά τους επιδέξια και αμερόληπτα. Επίσης, οι ελέγκτριες/ές δεν πρέπει να αναλαμβάνουν εργασίες που δεν είναι ικανοί **/ες** να εκτελέσουν. Θα πρέπει να γνωρίζουν και να ακολουθούν τα ισχύοντα πρότυπα, πολιτικές, διαδικασίες και πρακτικές ελέγχου, λογιστικής και οικονομικής διαχείρισης. Ομοίως, θα πρέπει να κατανοούν επαρκώς τις συνταγματικές, νομικές και θεσμικές αρχές και κανόνες που διέπουν τη λειτουργία του ελεγχόμενου φορέα.

1.1.4 **Οι ελέγκτριες και οι ελεγκτές** πρέπει να επιδεικνύουν τη δέουσα επαγγελματική επιμέλεια κατά τη διεξαγωγή και την εποπτεία του ελέγχου και κατά την ετοιμασία των σχετικών εκθέσεων. Επίσης, θα πρέπει να χρησιμοποιούν μεθόδους και πρακτικές της υψηλότερης δυνατής ποιότητας στους ελέγχους τους.

1.1.5 Οι ελεγκτές και **οι ελέγκτριες** έχουν υποχρέωση να επικαιροποιούν και να βελτιώνουν συνεχώς τις δεξιότητες που απαιτούνται για την άσκηση των επαγγελματικών τους καθηκόντων. Για τον σκοπό αυτό, η Ελεγκτική Υπηρεσία θα διαθέτει όλους τους αναγκαίους πόρους.

1.1.6 **Οι γυναίκες και άνδρες** υπάλληλοι, που βάσει των Σχεδίων Υπηρεσίας τους οφείλουν να είναι μέλη επαγγελματικών συνδέσμων που σχετίζονται με τα καθήκοντά τους στην Υπηρεσία, αναμένεται να διατηρούν την ιδιότητα του μέλους στους συνδέσμους αυτούς κατά τη διάρκεια της εργοδότησής τους στην Υπηρεσία. Σε περίπτωση που ο Κώδικας αυτός είναι αυστηρότερος από τον Κώδικα του επαγγελματικού συνδέσμου στον οποίο ανήκουν, ο παρών Κώδικας θα υπερισχύει.

1.1 Σεβασμός προς τους συναδέλφους και τις συναδέλφισσες

1.1.1 Κάθε άτομο που εργάζεται στην Υπηρεσία έχει το δικαίωμα να εργαστεί σε ένα περιβάλλον χωρίς παρενοχλήσεις. Η παρενόχληση αποτελείται από ανεπιθύμητη συμπεριφορά που δημιουργεί ένα εχθρικό και αγχωτικό περιβάλλον στον χώρο εργασίας, με αρνητική επίδραση στην εργασιακή απόδοση. Η παρενόχληση μπορεί να λάβει πολλές μορφές, συμπεριλαμβανομένης της θυματοποίησης, του εκφοβισμού και της σωματικής ή λεκτικής κακοποίησης, καθώς και λιγότερο προφανείς ενέργειες, όπως αγνοώντας **μια/έναν συναδέλφισσα ή συνάδελφο** δείχνοντας ανεπιθύμητη προσοχή ή κάνοντας απαράδεκτα προσωπικά σχόλια, κάτι το οποίο δύναται να συμβεί στην Υπηρεσία ή στον τόπο εργασίας, εντός ή εκτός των κανονικών ωρών εργασίας. Όλες

οι μορφές παρενόχλησης είναι απαράδεκτες και δεν θα γίνονται ανεκτές στην Υπηρεσία. Τέτοια περιστατικά θα θεωρούνται ως επαγγελματικό παράπτωμα και θα αντιμετωπίζονται ανάλογα.

1.1.2 Το προσωπικό δεσμεύεται να συμβάλλει σε ένα εργασιακό περιβάλλον, στο οποίο όλοι/ες αντιμετωπίζονται με αξιοπρέπεια και σεβασμό και υποστηρίζονται για να αξιοποιήσουν πλήρως τις δυνατότητες σταδιοδρομίας τους. Η ανοιχτή και ειλικρινής επικοινωνία θα προωθείται, ώστε να δημιουργείται ένα κλίμα εμπιστοσύνης και ομαδικότητας. Οι ατομικές ικανότητες και η ποικιλομορφία θα εκτιμώνται και θα υποστηρίζεται η μάθηση και η ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής και προσωπικής ζωής. Για τον σκοπό αυτό, οι υπάλληλοι της Υπηρεσίας θα πρέπει να:

- Επιδεικνύουν σεβασμό, δικαιοσύνη και ευγένεια στις σχέσεις τους με το κοινό και συναδέλφους/ισσες.
- Σέβονται την ανθρώπινη αξιοπρέπεια και την αξία κάθε ατόμου.
- Μεταχειρίζονται τους ανθρώπους δίκαια και με σεβασμό. Δεν πρέπει να προβαίνουν σε δυσμενείς διακρίσεις, λόγω εθνικής ή φυλετικής καταγωγής, αναπηρίας, θρησκείας, ηλικίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, φύλου, ιδιότητας μερικής ή πλήρους απασχόλησης, οικογενειακής κατάστασης, συνδικαλιστικών δραστηριοτήτων ή πολιτικών πεποιθήσεων.
- Εκτιμούν τις διαφορές μεταξύ ατόμων και το όφελος του συνδυασμού των μοναδικών δεξιοτήτων και δυνατών σημείων που συνυπάρχουν σε ένα ποικιλόμορφο εργατικό δυναμικό.
- Βοηθούν στη δημιουργία και διατήρηση ενός ασφαλούς και υγιούς εργασιακού περιβάλλοντος. Όλα τα μέλη του προσωπικού έχουν προσωπική ευθύνη, στο μέτρο που αυτό είναι ευλόγως εφικτό, να διασφαλίζουν τόσο τη δική τους υγεία και ασφάλεια στην εργασία, όσο και των συναδέλφων και **συναδελφισσών** τους και τρίτων προσώπων.
- Συνεργάζονται με πνεύμα ειλικρίνειας, εντιμότητας και διαφάνειας, ενθαρρύνοντας τη συνεργασία και την επικοινωνία με σεβασμό.

5) ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΩΝ ΑΝΤΑΛΛΑΓΗ ΕΠΙΣΤΟΛΩΝ

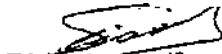
3. Τόσο στην Αυστραλία όσο και στην Κύπρο, θεώρηση διαβατηρίου για Διακοπές με Εργασία αυτόματα θα δίνει το δικαίωμα στον κάτοχο της θεώρησης να εργάζεται και να διαμένει προσωρινά στην Αυστραλία η στην Κύπρο, ανάλογα με την περίπτωση.

4. Αιτήσεις για θεώρηση διαβατηρίου για Διακοπές με Εργασία μπορούν να υποβάλλονται

στην Αυστραλία από Αυστραλούς πολίτες και στην Κύπρο από Κύπριους πολίτες.

Τόσο στην Αυστραλία όσο και στην Κύπρο οι αιτητές θα καλούνται, όταν παρίσταται ανάγκη, σε συνέντευξη με αντιπροσώπους της κάθε Κυβέρνησης για διαπίστωση της καταλληλότητας τους να τύχουν θεώρησης διαβατηρίου.

Υπατος Αρμοστής

Στάβρος Α. Λιασιδής

Θα μπορούσε να είχε γραφεί:

5. Τόσο στην Αυστραλία όσο και στην Κύπρο, θεώρηση διαβατηρίου για Διακοπές με Εργασία αυτόματα θα δίνει το δικαίωμα στον/στην κάτοχο της θεώρησης να εργάζεται και να διαμένει προσωρινά στην Αυστραλία η στην Κύπρο, ανάλογα με την περίπτωση.

6. Αιτήσεις για θεώρηση διαβατηρίου για Διακοπές με Εργασία μπορούν να υποβάλλονται στην Αυστραλία **από γυναίκες και άνδρες** πολίτες της χώρας και στην Κύπρο από Κύπριες και Κύπριους πολίτες.

Τόσο στην Αυστραλία όσο και στην Κύπρο οι αιτητές και **οι αιτήτριες** θα καλούνται, όταν παρίσταται ανάγκη, σε συνέντευξη με αντιπροσώπους της κάθε Κυβέρνησης για διαπίστωση της καταλληλότητας τους να τύχουν θεώρησης διαβατηρίου.

Στάβρος Α. Λιασιδής
Υπατος Αρμοστής

6)στο έντυπο με τίτλο Προσόντα για εγγραφή ή διορισμό της ελληνικής Αστυνομίας

Υποψήφιος για εγγραφή ή διορισμό στην Αστυνομία πρέπει :

(α) Να είναι πολίτης της Δημοκρατίας.

(β) Να παρουσιάσει ικανοποιητικές συστάσεις αναφορικά με το χαρακτήρα του και, αν έχει προϋπηρεσία στο στρατό της Δημοκρατίας, στην Εθνική Φρουρά, στη Δημόσια Υπηρεσία ή σε οποιαδήποτε κυβερνητική θέση ή θέση σε οργανισμό δημοσίου δικαίου ή σε οποιαδήποτε Αστυνομία, να παρουσιάσει ικανοποιητικές αποδείξεις ότι κατά τη διάρκεια της εν λόγω προϋπηρεσίας ήταν καλής διαγωγής.

(γ) Να έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του και να μην έχει συμπληρώσει το εικοστό όγδοο έτος, εκτός αν έχει προϋπηρεσία ως μέλος της Αστυνομίας κατά την ημέρα έναρξης της ισχύος των παρόντων Κανονισμών ή είναι κάτοχος πτυχίου ή διπλώματος πανεπιστημίου, αναγνωρισμένου με βάση την κείμενη νομοθεσία οπότε μπορεί να διοριστεί αν δεν έχει συμπληρώσει το τεσσαρακοστό έτος.

Νοείται ότι οι διατάξεις της παρούσας υποπαραγράφου δεν εφαρμόζονται για τους τακτικούς ειδικούς αστυνομικούς ή τους ειδικούς αστυνομικούς που είναι υποψήφιοι για εγγραφή ή διορισμό στην Αστυνομία. Όσοι ήταν διορισμένοι μέχρι την ημέρα ισχύος του περί Αστυνομίας Νόμου, Αρ. 73(I) του 2004, δύνανται να είναι υποψήφιοι ανεξαρτήτως ηλικίας.

(δ) Να πιστοποιείται ύστερα από εξέταση από κυβερνητικό ιατρικό λειτουργό η καλή κατάσταση της υγείας του, η άρτια σωματική διάπλαση του και η σωματική και πνευματική του καταλληλότητα για να εκτελεί τα καθήκοντα στα οποία θα απασχολείται μετά την πρόσληψη του. Μεταξύ άλλων πρέπει:

(i) να διαπιστωθεί η καλή όραση του με ή χωρίς τη χρήση διόπτρων και η καλή ακοή του χωρίς τη χρήση ακουστικών.

Θα μπορούσε να είχε γραφεί:

Υποψήφιος ή **Υποψήφια** για εγγραφή ή διορισμό στην Αστυνομία πρέπει :

(α) Να είναι **πολίτης/ίδα** της Δημοκρατίας.

(β) Να παρουσιάσει ικανοποιητικές συστάσεις αναφορικά με το χαρακτήρα **της/του** και, αν έχει προϋπηρεσία στο στρατό της Δημοκρατίας, στην Εθνική Φρουρά, στη Δημόσια Υπηρεσία ή σε οποιαδήποτε κυβερνητική θέση ή θέση σε οργανισμό δημοσίου δικαίου ή σε οποιαδήποτε Αστυνομία, να παρουσιάσει ικανοποιητικές αποδείξεις ότι κατά τη διάρκεια της εν λόγω προϋπηρεσίας ήταν καλής διαγωγής.

(γ) Να έχει συμπληρώσει το δέκατο όγδοο έτος της ηλικίας του/**της** και να μην έχει συμπληρώσει το εικοστό όγδοο έτος, εκτός αν έχει προϋπηρεσία ως μέλος της Αστυνομίας κατά την ημέρα έναρξης της ισχύος των παρόντων Κανονισμών ή είναι κάτοχος πτυχίου ή διπλώματος πανεπιστημίου, αναγνωρισμένου με βάση την κείμενη νομοθεσία οπότε μπορεί να διοριστεί αν δεν έχει συμπληρώσει το τεσσαρακοστό έτος.

Νοείται ότι οι διατάξεις της παρούσας υποπαραγράφου δεν εφαρμόζονται για τις/τους τακτικ/ές ειδικές/ούς αστυνομικούς ή τους/τις ειδικούς/ές αστυνομικούς που είναι **υποψήφιος/οι** για εγγραφή ή διορισμό στην Αστυνομία. Όσοι/ές ήταν διορισμένοι/ές μέχρι την ημέρα ισχύος του περί Αστυνομίας Νόμου, Αρ. 73(I) του 2004, δύνανται να είναι υποψήφιοι **και υποψήφιος** ανεξαρτήτως ηλικίας.

(δ) Να πιστοποιείται ύστερα από εξέταση από κυβερνητικό ιατρικό λειτουργό η καλή κατάσταση της υγείας της/του, η άρτια σωματική διάπλασή του/**της** και η σωματική και πνευματική **της/του** καταλληλότητα για να εκτελεί τα καθήκοντα στα οποία θα απασχολείται μετά την πρόσληψη **του/της** Μεταξύ άλλων πρέπει:

(i) να διαπιστωθεί η καλή όραση του/**της** με ή χωρίς τη χρήση διόπτρων και η καλή ακοή της/του χωρίς τη χρήση ακουστικών.

7) Παγκύπρια εκστρατεία για την καταπολέμηση της βίας κατά των γυναικών και κοριτσιών

Ειδικότερα, στα πλαίσια εφαρμογής του Προγράμματος προβλέπεται η διενέργεια των ακόλουθων 16 σεμιναρίων:

Τέσσερα (04) σεμινάρια για εκπαίδευση Πυρήνων μάθησης σε επιλεγμένους αστυνομικούς Λειτουργούς Υγείας, Εκπαιδευτικούς και Κοινωνικούς Λειτουργούς, για να λειτουργήσουν εντός υπηρεσιών τους, ως πυρήνες μάθησης και να μετεκπαιδεύσουν, σε μεταγενέστερο στάδιο, άλλους συναδέλφους τους στην αντιμετώπιση περιστατικών βίας κατά των γυναικών.

Θα μπορούσε να είχε γραφεί:

Ειδικότερα, στα πλαίσια εφαρμογής του Προγράμματος προβλέπεται η διενέργεια των ακόλουθων 16 σεμιναρίων:

*Τέσσερα (04) σεμινάρια για εκπαίδευση Πυρήνων μάθησης **σε επιλεγμένες** και επιλεγμένους αστυνομικούς Λειτουργούς Υγείας, Εκπαιδευτικούς και Κοινωνικούς Λειτουργούς, **γυναίκες και άνδρες**, για να λειτουργήσουν εντός υπηρεσιών τους, ως πυρήνες μάθησης και να μετεκπαιδεύσουν, σε μεταγενέστερο στάδιο, **άλλες** και άλλους συναδέλφισσες/ους τους στην αντιμετώπιση περιστατικών βίας κατά των γυναικών.*

Βιβλιογραφία

Ελληνική βιβλιογραφία

Ανδρέου, Α. (2014), « Η συγκρότηση ανδρικών ταυτοτήτων στο σχολικό και στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο στην Κύπρο» (αδημ) Διδακτορική Διατριβή στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ανδρονίκου, Α. (2008), «Οι αναπαραστάσεις των γυναικών στις έντυπες διαφημίσεις και στα κόμικς και η επίδραση τους στη διαμόρφωση αντιλήψεων για το φύλο στους νέους της Κύπρου». Μεταπτυχιακή Εργασία στο ΠΜΣ «Φύλο και νέα εκπαιδευτικά και εργασιακά περιβάλλοντα στην κοινωνία της πληροφορίας» του Τμήματος Προσχολικής Αγωγής και Εκπαιδευτικού Σχεδιασμού του Πανεπιστημίου Αιγαίου

Bourdieu, P. (1996), *Οι Κληρονόμοι. Οι Φοιτητές και η Κουλτούρα*. Αθήνα: Καρδαμίτσας

Βέλτσος, Γ. (1976), *Κοινωνία και Γλώσσα*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα.

Γκασούκα, Μ. (2008), *Κοινωνιολογία του Λαϊκού Πολιτισμού, τ. ΙΙ, Το Φύλο κάτω από το πέπλο: Γυναικεία πραγματικότητα και αναπαραστάσεις του φύλου στα λαϊκά παραμύθια*, Αθήνα: Ψηφίδα

Γκασούκα Μ. (2014), *Κοινωνιολογικές Προσεγγίσεις του Φύλου. Ζητήματα Εξουσίας και Ιεραρχίας*, 3^η εκδ., Αθήνα: Διάδραση

Γκασούκα, Μ., Γεωργαλίδου, Μ, Λαμπροπούλου, Σ., Φουλίδη, Ξ. & Κώστας, Α.,(2014), *Οδηγός χρήσης μη σεξιστικής γλώσσας στα διοικητικά έγγραφα*, Αθήνα: Γενική Γραμματεία Ισότητας των Φύλων

<http://www.isotita.gr/var/uploads/MELETES/Odigos%20Xrisis%20Mi%20Seksistikis%20Glossas.pdf>

Επιτροπή Εκπαιδευτικής Υπηρεσίας (2014), *Ετήσια Έκθεση*, Λευκωσία : Κυπριακή Δημοκρατία

Κανάκης, Κ. (2007), *Εισαγωγή στην πραγματολογία: Γνωστικές και κοινωνικές όψεις της γλωσσικής χρήσης*, Αθήνα: Εκδόσεις του Εικοστού Πρώτου

Κανατσούλη, Μ. (1999). «Εικονογράφηση στο παιδικό λογοτεχνικό βιβλίο: Μια διαφορετική προσέγγιση των στοιχείων της αφήγησης σε μία λογοτεχνική ιστορία», στο Αποστολίδου Β. και Χοντολίδου, Ε. (επιμ). *Λογοτεχνία και Εκπαίδευση*, Αθήνα: Τυπωθήτω.

Μακρή-Τσιλιπάκου, Μ. (1993), «Τι άλλαξε λοιπόν; Μελέτες για την ελληνική γλώσσα», Πρακτικά, 16η Ετήσια Συνάντηση του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, σσ. 435-446.

Μακρή-Τσιλιπάκου, Μ. (ανέκδοτο, 2003) «Η «γυναικεία» γλώσσα και η γλώσσα των γυναικών», παρουσίαση στην ημερίδα για το ΠΜΣ «Γυναίκες και φύλα», Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Μυτιλήνη.

- Μπενού, Β., Κ.** (1991), *Μέθοδοι και Τεχνικές Δειγματοληψίας*, Πειραιά : Α. Σταμούλη
- Μπονίδης, Κ.** (2004), *Το περιεχόμενο του σχολικού βιβλίου ως αντικείμενο έρευνας: διαχρονική εξέταση της σχετικής έρευνας και μεθοδολογικές προσεγγίσεις*, Αθήνα: Μεταίχμιο
- Ντερμανάκης, Ν.** (2004), « Το εύρος της “γυάλινης οροφής” σε επιλεγμένους κλάδους στην Ελλάδα», στο 1^ο στατιστικό δελτίο , που εκδόθηκε στο πλαίσιο του έργου Καταπολέμηση του Διαχωρισμού στο Χώρο Εργασίας –Equal Ανδρομέδα, Αθήνα : ΚΕΘΙ
- Παπαγεωργίου, Γ.** (1998), (επιμ.) *Μέθοδοι στην Κοινωνιολογική Έρευνα*, Αθήνα : Τυπωθήτω, Γιώργος Δαρδάνος
- Παπαναστασίου, Κ., Παπαναστασίου, Ε.** (2005), *Μεθοδολογία Εκπαιδευτικής Έρευνας*, Λευκωσία: Ιδίωv
- Παυλίδου, Θ. -Σ.** (1985), *Γλώσσα και Σεξισμός*, Συνέδριο με θέμα Ισότητα των δύο Φύλων και Εκπαίδευση. Συμβούλιο Ισότητας των Δύο Φύλων, Υπουργείο Προεδρίας, Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων
- Παυλίδου Θ.-Σ.** (2002), «Γλώσσα- Γένος- Φύλο: Προβλήματα, αναζητήσεις και ελληνική γλώσσα», Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής.
- Παυλίδου, Θ.** (επιμ.) (2006), *Γλώσσα-Γένος-Φύλο*. 2η έκδ. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών [Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη]
- Παυλίδου, Θ. Αλβανούδη Α., Καραφώτη Ε.** (2004) « Γραμματικό γένος και σημασιακό περιεχόμενο: προκαταρκτικές παρατηρήσεις για τη λεξιλογική αναπαράσταση των φύλων», *Μελέτες για την Ελληνική Γλώσσα*, 24, σσ.: 543-553
- Phillips, L., Jorgensen, M.** (2009), *Ανάλυση Λόγου: Θεωρία και Μέθοδος*, Αθήνα: Παπαζήση.
- Ράλλη, Αγ.** (2008), « Η μορφολογία ως αυτόνομο τμήμα της Γραμματικής» στο Α.Μόζερ κ.α. (επιμ.) *Γλώσσης Χάριν*, Τόμος αφιερωμένος από τον Τομέα Γλωσσολογίας στον καθηγητή Γεώργιο Μπαμπινιώτη, Αθήνα : Ελληνικά Γράμματα, σσ. 141-156
- Ρούσσο, Π. Α., Τσαούσης, Γ.** (2011), *Στατιστική στις επιστήμες της συμπεριφοράς με τη χρήση του SPSS*, Αθήνα: Τόπος
- Τσοκαλίδου, Ρ.** (1996), *Το φύλο της Γλώσσας. Οδηγός μη-σεξιστικής γλώσσας για τον δημόσιο ελληνικό λόγο*, Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνίδων Επιστημόνων-Βιβλιοπωλείο της Εστίας.
- Τσοκαλίδου, Ρ.** (2001), «Θέματα κοινωνιογλωσσολογίας για δημοσιογράφους», *Εφαρμοσμένη γλωσσολογία* 17, σσ. 109-116
- Τσοκαλίδου, Ρ.** (2002), «Γυναίκες, γλώσσα και λεξικά», στο Γκόβα, Ε. (επιμ.) *Η πτώση των φύλ(λ)ων. Κείμενα-προτάσεις για το σεξισμό και τη βία*. Αθήνα: Ελευθερία Γκόβα, σσ. 57-60.
- Τριανταφυλλίδης, Μ.** (1938), *Νεοελληνική γραμματική (της δημοτικής)*. Ανατύπωση της έκδοσης του ΟΕΣΒ (1941), Θεσσαλονίκη: Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη, 1978.

Φραγκουδάκη, Α. (1988), « Γλώσσα Λανθάνουσα- 2 Η θυγάτηρ της Εύας και το επικρατέστερο γένος», Δίνη, 3, σσ. 82-85

Χριστοπούλου, Α. (2003), «Η σημασιολογία και η πραγματολογία και η σχέση της με την ορολογία. Η ελληνική υπογλώσσα της πληροφορικής, σημασιολογική και πραγματολογική ανάλυση όρων από δίγλωσσα σώματα κειμένων (αγγλικά- ελληνικά)» εισήγηση στο ΕΛΕΤΟ – 4ο Συνέδριο «Ελληνική Γλώσσα και Ορολογία» Αθήνα, 30, 31 Οκτωβρίου και 1 Νοεμβρίου 2003. Ανακτήθηκε στις 15/10/2015 από την ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.eleto.gr/download/Conferences/4th%20Conference/4th_10-36-ChristopoulouAngeliki.pdf

Ξενόγλωσση Βιβλιογραφία

Antaki, C. , Widdicombe, S. (1998), «Identity as an achievement and as a tool», in Antaki, C., Widdicombe S. (επιμ.) *Identities in Talk*, London: Sage, pp:1-14

Bergvall, V. (ed.) (1977), *Rethinking Language and Gender Research*, London: Longman

Bergvall, V. L. (1999), «Toward a comprehensive theory of language and gender», in *Language in Society* 28.2, pp: 273-293.

Bock, G., (1989), «Women’s History and Gender History: Aspects of an International Debate» ,*Gender and History* 1, 1, pp: 7–30

Cameron, D. (ed.) (1990), *The Feminist Critique of Language: A Reader*, London: Routledge & Kegan Paul.

Cameron, D. (ed.) (1990), *Feminism and Linguistic Theory*. London: Macmillan.

Cameron, D. (1996), «The language-gender interface: challenging co-optation», in *V. L. Bergvall et al. (eds.), Rethinking Language and Gender Research: Theory and Practice*”, London: Longman.

Coates, J. (1993), *Women, Men and Language*, London : Longman, pp: 138-139.

Coates, J. (ed.) (1997), *Language and Gender: A Reader*, London: Blackwell.

Coates, J. ,Cameron, D. (eds.) (1988), *Women in their Speech Communities*. London: Longman.

Coates, J., Shockey, L. (eds.) (2003). *Men Talk: Stories in the Making of Masculinities*, London: Blackwell.

Cohen, L., Holliday, M. (1979), *Statistics for Education and Physical Education*. London: Harper & Row

Crawford, M. (1995), *Talking Difference: On Gender and Language*, London: Sage

Fairclough, N. (2003), *Analysing Discourse: Textual Analysis for Social Research*. London: Routledge.

- Fraser, N.** (1989), *Unruly Practices: Power, Discourse, and Gender in Contemporary Social Theory*, University of Minnesota Press and Polity Press
- Frazier, N., Sadker, M.** (1975), *Sexism in School and Society*. New York: Harpre and Row.
- Jensen, J.** (1995), «Extending the boundaries of citizenship: Women’s movements of Western Europe», in *The challenge of local feminisms: Women’s movements in global perspectives*. A. Basu (ed.). Boulder CO: Westview
- Lakoff, R.** (1975), *Language and Woman’s Place*, New York: Harper & Row
- Ochs, E.** (1992), “*Indexing gender*”, Cambridge: Cambridge University Press, pp.335-358.
- Mills J.** (1989), *Womanwords: A Dictionary of Words about Women*, New York: The Free Press
- Romaine, S.** (1999), *Communicating Gender*, Lawrence Erlbaum Associates.
- Spender, D.** (1980), *Man Made Language*. London: Routledge
- Swann, J., Graddol. D.** (1995), «Feminising classroom talk», in S. Mills (ed.), *Language and Gender: Interdisciplinary Perspectives*, London: Longman, pp. 135-148
- Tannen, D.** (ed.) (1993), *Gender and Conversational Interaction*, Oxford: Oxford University Press.
- Tannen, D.** (1996), «The sex-class linked framing of talk at work», in D. Tannen, *Gender and discourse*. Paperback edition. Oxford: Oxford University Press, pp.195-221
- Tsouroufli, M.** (2002), «Gender and Teachers’ Classroom Practice in a Secondary School in Greece», in *Gender and Education*, Vol. 14, No. 2, pp: 135-147
- Yule, G.** (1996), *Pragmatics* , Oxford: Oxford University Press
- Wodak, R.** (ed.) (1997), *Gender and Discourse*, London: Sage.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Οι όροι προέρχονται από το: «100 λέξεις για την ισότητα. Γλωσσάριο όρων σχετικών με την ισότητα ανδρών και γυναικών» της αρμόδιας για την Ισότητα των Ευκαιριών Μονάδας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.²

ΔΙΑΣΤΑΣΗ ΤΗΣ ΙΣΟΤΗΤΑΣ (EQUALITY DIMENSION):

Οι πτυχές οποιαδήποτε ζητήματος που άπτονται της ισότητας των φύλων

ΙΣΟΡΡΟΠΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ (BALANCED PARTICIPATION OF WOMEN AND MEN):

Ο καταμερισμός των θέσεων εξουσίας και λήψης των αποφάσεων (40-60% εκπροσώπηση ανεξαρτήτως φύλου) μεταξύ ανδρών και γυναικών σε κάθε σφαίρα της ζωής, ο οποίος αποτελεί σημαντική προϋπόθεση για την ισότητα μεταξύ ανδρών και γυναικών (*Σύσταση του Συμβουλίου 96/694/ΕΚ της 02.12.1996, ΕΕ L 319*).

ΙΣΕΣ ΕΥΚΑΙΡΙΕΣ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΔΡΩΝ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΩΝ (EQUAL OPPORTUNITIES FOR WOMEN AND MEN):

Η απουσία φραγμών με βάση το φύλο όσον αφορά στην οικονομική, στην πολιτική και στην κοινωνική συμμετοχή.

ΙΣΟΤΗΤΑ ΦΥΛΟΥ (GENDER EQUALITY) : Η έννοια αυτή εκφράζει το γεγονός ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ελεύθεροι να αναπτύξουν τις προσωπικές τους ικανότητες και να προβούν σε επιλογές, χωρίς τους περιορισμούς που θέτουν οι αυστηρώς καθορισμένοι ρόλοι των φύλων ότι οι διαφορετικές συμπεριφορές, επιδιώξεις και ανάγκες των γυναικών και των ανδρών θεωρούνται, εκτιμούνται και ευνοούνται εξίσου.

ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ (GENDER PERSPECTIVE):

Η εξέταση και η επισήμανση των έμφυλων διαφορών, οι οποίες ενδέχεται να υπάρχουν σε οποιαδήποτε δεδομένη δραστηριότητα / τομέα άσκησης πολιτικής.

ΡΟΛΟΙ ΤΟΥ ΦΥΛΟΥ (GENDER ROLES):

Ένα σύνολο στερεότυπων για τη δράση και τη συμπεριφορά των ανδρών και γυναικών, το οποίο αποτυπώνεται και διατηρείται με τον τρόπο που περιγράφεται στον όρο «Κοινωνικό Συμβόλαιο των φύλων»

² Ευρωπαϊκή Επιτροπή, (1998) *100 Λέξεις για την ισότητα. Γλωσσάριο όρων σχετικών με την ισότητα ανδρών και γυναικών*, Υπηρεσία Επισήμων Εκδόσεων των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.